

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій

**СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ І КАНАДИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ, НАУКИ І
КУЛЬТУРИ**

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 623 групи
Орлова Валерія Валеріївна

Керівник:

доктор історичних наук,
професор **Марусик Т.В.**

До захисту допущено:

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Макар В.Ю.

Чернівці – 2022

АНОТАЦІЯ

У роботі проаналізовано культурні й освітньо-наукові аспекти двосторонніх міжнародних відносин України та Канади; встановлено роль міжнародних відносин як засобу спілкування між державами; проаналізовано діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах; з'ясовано місце та роль української діаспори у підтримці й розвитку україно-канадських культурних та науково-освітніх відносин; проаналізовано двосторонні угоди між Україною й Канадою у культурно-гуманітарній сфері визначено пріоритетні напрями взаємовідносин у сфері розвитку науки й освіти; здійснено ґрунтовний аналіз процесу формування, розвитку й динаміки відносин України та Канади у галузі освіти, науки і культури.

Дослідження опирається на структурно-функціональному підході, що уможливив аналіз системи двосторонніх зв'язків у контексті загальної системи міжнародних відносин та аналіз системи двосторонніх відносин України і Канади у сенсі реалізації функцій цієї системи.

Ключові слова: двосторонні міжнародні відносини, Україна, Канада, діаспора, відносини у галузі культури, освітньо-наукові відносини.

ANNOTATION

The article analyzes the cultural and educational-scientific aspects of bilateral international relations between Ukraine and Canada; establishes the role of international relations as a means of communication between states; analyzes the activities of Ukrainian cultural and information centers at diplomatic missions; clarifies the place and role of the Ukrainian diaspora in the support and development of Ukrainian-Canadian cultural and scientific-educational relations; analyzes bilateral agreements between Ukraine and Canada in the cultural and humanitarian sphere identified priority areas of relations in the field of science and education; carried out a thorough analysis of the formation, development and dynamics of relations between Ukraine and Canada in education, science and culture.

The study is based on a structural and functional approach, which made possible the analysis of the system of bilateral relations in the context of the general system of international relations and the analysis of the system of bilateral relations between Ukraine and Canada in the sense of the implementation of the functions of this system.

Key words: bilateral international relations, Ukraine, Canada, diaspora, cultural relations, educational and scientific relations.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис)

В.В.Орлова

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	9
1.1. Міжнародні відносини у сфері культури та освітньо-науковій галузі.....	9
1.2. Джерельна база дослідження	18
Розділ II. УКРАЇНО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ У КУЛЬТУРНІЙ ГАЛУЗІ	28
2.1. Двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері.....	28
2.2. Роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин.....	37
Розділ III. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ Й КАНАДИ У СФЕРІ НАУКИ Й ОСВІТИ	48
3.1. Роль гуманітарного вектора двосторонніх відносин України й Канади в освітньо-науковому співробітництві.....	48
3.2. Освітньо-наукове співробітництво України й Канади.....	56
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
SUMMARY	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Одним із найбільш значущих і ефективних засобів реалізації зовнішньополітичної стратегії будь-якої держави, що претендує на вагомую роль у системі міжнародних відносин у сучасних реаліях, є культурна й освітньо-наукова співпраця.

Роль науки, освіти та культури як інструменту «м'якої сили» в сучасну епоху конфліктів й міжнародної нестабільності важко переоцінити. Такі види дипломатії можуть стати для держави чи не найбільш цінним інструментом у сенсі її майбутнього розвитку та пріоритетним компонентом здійснення публічної дипломатії. Це та важелі, що допомагають державі зміцнювати зв'язки з іноземними партнерами у довгостроковій перспективі задля надійної підтримки внутрішньої та зовнішньої політики. Саме тому міжкультурна комунікація є потужним фактором лобіювання зовнішньополітичних інтересів держави засобами реалізації національних культурних цінностей.

Вивчення й аналіз розвитку міжнародних взаємин у сферах науки, освіти та культури особливо актуальне, оскільки це сприяє популяризації українського культурного та науково-освітнього продукту та інтеграції України у світовий культурно-освітній простір.

Незважаючи на низку наукових розвідок, що стосуються взаємин України з Канадою, актуальність нашого дослідження зумовлена недостатнім вивченням відносин наших держави та Канади у галузі науки, освіти та культури.

Мета дослідження – аналіз культурного й науково-освітнього аспектів україно-канадських відносин.

Мета нашого дослідження зумовила вирішення таких завдань:

- встановити роль міжнародних відносин як засобу спілкування між державами;
- проаналізувати діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах;

- встановити місце та роль української діаспори у підтримці й розвитку україно-канадських культурних та науково-освітніх відносин;
- проаналізувати двосторонні угоди між Україною й Канадою у культурно-гуманітарній сфері;
- визначити пріоритетні напрями взаємовідносин у сфері розвитку науки й освіти.

Об’єкт нашого дослідження – відносини України та Канади.

Предмет дослідження – україно-канадські відносини у галузях науки, освіти, культури.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи є низка загальнонаукових методів і прийомів. У структурі цієї системи розрізняють емпіричний і теоретичний рівні методологічного дослідження. Використання емпіричних методів зумовлені визначеними завданням і предметом дослідження, серед цих методів такі: збір фактичного матеріалу, первинне узагальнення, систематизація й опис дослідних даних, їх аналіз і класифікація. Використання цих методів формують основу системного підходу до дослідження, що уможливорює адекватну постановку проблеми й логічну і послідовну стратегію її вирішення.

Слід зауважити, що одним з інструментів дослідження слугував структурно-функціональний підхід, що дав можливість розглядати систему двосторонніх зв’язків у контексті загальної системи міжнародних відносин. У процесі дослідження ми також послуговувалися дедуктивним та індуктивним підходами до аналізу українсько-канадської співпраці у галузі освіти, науки і культури, при з’ясуванні процесу впливу незначної деталі у двосторонніх відносинах чи події світового масштабу на подальший розвиток певних складників суто двосторонніх контактів.

Структурно-функціональний підхід уможливив аналіз системи двосторонніх відносин України і Канади у сенсі реалізації функцій цієї системи. Застосування принципів цього підходу при встановленні особливостей реалізації двосторонніх відносин дозволів визначити напрями

зміни їх стану в умовах, за яких мета функціонування системи міжнародних відносин полягає у збереженні стійкості в умовах геополітичної невизначеності та ризиків. Втілення цього підходу при вивченні моделі двосторонніх відносин держав уможливило вивчення їх як цілісного явища у системі міжнародних відносин, що характеризується закономірними внутрішніми зв'язками й взаємозалежністю, що визначає сучасний стан двосторонніх відносин, а також перспективи подальшого розвитку.

Легально-формальний метод забезпечив виокремлення й дослідження процесу етапів створення нормативно-правової бази двосторонніх відносин України та Канади.

За допомогою історичного методу було визначено основні етапи формування української діаспори Канаді у міжкультурному контексті імміграційної політики та політики мультикультуралізму. Методом прогнозування було окреслено перспективи подальшого розвитку двосторонніх відносин України й Канади у галузі освіти, науки і культури.

Комплексне застосування методів дослідження дозволило здійснити аналіз процесу формування й розвитку двосторонніх міжнародних відносин України і Канади у сучасних геополітичних умовах, а також визначити основні тенденції їх розвитку.

Важливу роль у процесі нашого дослідження відіграли проблемно-хронологічний підхід, а також об'єктивності, за допомогою використання яких було унеможливлено логічне структурування отриманого матеріалу.

Наукову новизну дослідження зумовлюють сукупність поставлених завдань та засоби їх розв'язання. У роботі здійснено ґрунтовний аналіз процесу формування, розвитку й динаміки відносин України та Канади у галузі освіти, науки і культури. Результати нашого дослідження втілені у положеннях, що визначають наукову новизну і конкретизовані у тому, що:

- на основі ґрунтовного аналізу двосторонніх угод України і Канади в культурно-гуманітарній сфері простежено особливості відносин у галузі науки, освіти і культури як засобу спілкування між

державами;

- встановлено роль українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах;
- досліджено проблему впливу української діаспори Канади на двосторонні відносини України й Канади в культурній та освітньо-науковій сферах;
- визначено роль гуманітарного вектор двосторонніх відносин України і Канади у науково-освітньому співробітництві.
- здійснено порівняльну характеристику системи вищої освіти України і Канади.

Теоретичне та **практичне** значення результатів нашої роботи полягають в тому, що її висновки й положення можуть бути використані у подальших наукових розвідках міжнародних відносин України та Канади у сферах культури, науки та освіти. Також результати нашого дослідження можуть слугувати матеріалом у навчальному процесі здобувачів освіти у галузі знань з міжнародних відносин.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел.

Розділ I.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Міжнародні відносини у сфері культури та освітньо-науковій галузі

З давніх-давен сенсом міжнародних відносин у культурній сфері було поширення й запозичення духовних культурних цінностей. Існує чимало прикладів у світовій історії, коли суспільні угруповання, які перебували на нижчих щаблях розвитку, формувались під впливом культури розвинених держав. Політичне керівництво різних держав завжди вирішувати дилему, основним змістом якої був аспект ідентичності національно-культурного поля, що передбачає збереження або трансформацію традиційної для певного суспільства системи культурних цінностей.

Проблема ідентичності національно-культурного поля завжди перебуває в основі політики різних держав у відношенні до зовнішніх культурних впливів.

Тенденція сучасних міжнародних відносин у культурно-освітній сфері пов'язана з різномірними контактами державних та недержавних суб'єктів, які представляють різні країни у плані обміну досягненнями й інформацією про них у сферах науки, освіти, літератури, мистецтва, літератури та ін. Ці відносини реалізуються різними типами учасників міжнародних відносин. Суб'єктами таких відносин є культурні діячі, уповноважені державні інституції (у тому числі й міністерства культури), організації й установи, спеціалізовані міжнародні організації.

Недержавні суб'єкти у таких відносинах діють автономно та керуються інтересами їхньої професійної діяльності. Держава завжди сприяє розвитку цих відносин, координує й контролює їх характер і зміст. Держави об'єднуються у межах міжнародних організацій системи ООН –

ЮНЕСКО, що є активними ініціаторами відносин у цій сфері.

Чималу роль у розвитку культурних обмінів і запозичень відіграв розвиток і поширення світових релігій, що пропагували морально-етичні та культурні цінності певних народів.

Протягом першого тисячоліття н.е. на основі релігійного світогляду відбулась поступова консолідація певних культур. Такі процеси спричиняють утворення певних культурних просторів, що мають виразні відмінності й дотепер.

Стрімкий суспільний прогрес, який відбувався, починаючи з XV ст. у межах західної цивілізації, призвів до поширення різних цінностей на різні території.

З найдавніших часів надзвичайно важливим було передавання повідомлень щодо реальних подій міжнародного життя і у внутрішніх, і в зовнішніх політиках держав. Протягом тисячоліть основними засобами передавачі інформації були гінці, за допомогою яких відбувалося забезпечення потреб політичного керівництва і формування основи для прийняття різних рішень, що стосувались зовнішньої політики держав. Так, у Франції у XVIII ст. задля потреб оперативної передачі інформації була заснована кур'єрська пошта, яка передавала інформацію за допомогою диліжансів. Проте між подіями й реакціями на них зацікавлених держав минав чималий проміжок часу, що заважало динамічності й ефективній зовнішній політиці. До широких кіл громадськості інформація доходила часом з великим запізненням, подеколи отримували лише ту інформацію, що відображала інтереси керівної верхівки.

Революційних змін розвиток міжнародних відносин зазнав з XIX ст. Відбулося удосконалення старих і винайдення нових технічних засобів для передачі інформації, з-поміж яких винайдення телеграфу, радіо, телефону, удосконалення і розвиток транспортних систем, а сьогодні - сучасні інформаційні мережі.

Такі прогресивні зміни інформаційних відносин середини XIX ст.

повторилися у другій половині ХХ ст., адже створення глобальних інформаційних мереж і систем стало якісно новим етапом в удосконаленні існуючих тоді систем зв'язку.

Вчені відзначають, що сучасні міжнародні відносини здійснюються у трьох площинах одночасно: у міжурядовій, через засоби масової інформації в неурядовій, та в міжособистісній.

Інформацію у цих площинах передають за засобами різноманітних каналів, серед яких відносини між інформаційними службами (інформаційними та прес-агенціями, спеціальними інформаційними службами) та споживачами інформації; відносини між виробниками про обмін отриманою інформацією.

Інформація – це спосіб відображення справжніх умов середовища у фактах та їх первинних інтерпретацій і коментарів. Виокремлюють певні види інформації, серед яких:

- Секретна інформація, що її використовує керівництво при прийнятті важливих рішень. Розголос такої інформації може завдати чималої шкоди інтересам певної держави;
- Спеціалізована інформація має вузьке застосування, вона може бути використана тільки фахівцями у певній сфері суспільної діяльності. Ця інформація не завжди відкрита, оскільки деякі відомості можуть стосуватись державної службової чи приватної комерційної таємниці;
- Масова інформація – це загальна й доступна для всіх -яких споживачів інформації. Таку інформацію поширюють за засобами радіо, преси, телебачення, інформаційних мереж.

Практика прийняття політичних рішень показує, що уряди держав послуговуються усіма видами інформації.

Інформаційні потоки – це постійний рух повідомлень в межах технологічних каналів, що мають вираження у глобальному міжнародному інформаційному полі та в потоках різнопланової інформації засобами світові інформаційні системи.

Традиційно держава контролює входи та виходи інформаційних потоків.

За останні десятиліття міжнародні відносини зазнали чималих змін: наслідки глобалізаційних процесів стосуються багатьох аспектів, для яких характерні більша мобільність людей, контакти між культурами, обміни різними видами інформації, що зумовлює взаємозалежність держав.

Культура, наука, освітні процеси часто виступають засобами динамічного розвитку держав, соціальної згуртованості, а також конструктивного діалогу між країнами.

Основу економіки XXI ст. складають культурно-мистецька, науково-освітня діяльність, культурне розмаїття, яке є чи не найціннішим надбанням всіх країн, управління системи якого залежить від громадянського суспільства, від спільнот та культурних угруповань.

Сучасна глобалізаційна динаміка впливає на культурно-освітню діяльність держав. Країни залежать одна від одної не лише в політичних чи економічних відносинах, а й у процесі вирішення проблем і процесів культурного розвитку, здобуття освіти, розвитку наукових досліджень.

Культурні та науково-освітні здобутки є засобом взаємовпливу та основою створення довіри у конструктивній комунікації і взаємодії держав.

Держава може досягти більшої участі та присутності у міжнародному просторі на основі привабливості, що презентує її матеріальна й нематеріальна культурна, наукова та освітня діяльність. Такі аспекти діяльності держави – підґрунтя розвитку та співпраці.

У процесі різнорівневої діяльності міжнародні організації беруть участь в обговореннях, прийнятті рішень, які мають стосунок до курсу різносторонньої політики у глобалізованому світі.

Реалізація окреслених функцій передбачає використання інструментів, що їх пропонує культурно-освітній простір.

Міжнародна діяльність держави, що заснована лише на економічних умовах співпраці чи оподаткуванні, не є сучасним конструктивним

способом визначення шляхів розвитку держав, урегулювання конфліктів. У цьому аспекті важливо відзначити провідну роль культури, науки й освіти в міждержавних діалогах, яка є символічною основою загальних політичних цінностей країн.

Міжнародні відносини дають можливість за допомогою науки, культури, освіти вирішувати певні політичні й економічні питання. Співпраця держав у плані проведення культурних, спортивних, науково-освітніх заходів уможливорює підвищення іміджу країни, а це, зумовлює плідну взаємодію між державами, реалізацію наукових проєктів, освітніх обмінів, покращення туристичної індустрії тощо.

В умовах всеохопних процесів глобалізації й регіоналізації міжнародного співробітництва, відбуваються трансформаційні зміни культурного виміру міжнародного співробітництва. За традицією, динамічність міждержавних культурних діалогів визначається факторами, серед яких приналежність до однієї цивілізації, географічне розташування, спільне історичне минуле. До цих факторів також можна зарахувати рівень і обсяги фінансування, що стосуються культурної сфери: у всьому світі відзначають зменшення обсягів державних видатків. Ця обставина впливає на активізацію діяльності у галузі розвитку гуманітарного співробітництва між державами реалізації спільних проєктів, створенню міжнародних культурних, науково-дослідницьких центрів.

У зв'язку із зазначеним, вважаємо слушною думку С. Глібової про те, що «саме культурні центри є тим місце, де відбувається взаємодія культур різних країн»[1].

В умовах сьогодення культурно-інформаційні центри мають на меті не тільки розповсюдження інформації про свою країну, а також і створення надійного ґрунту для розвитку міжнародного діалогу.

Інформаційно-культурні центри як суб'єкти культурної дипломатії забезпечують надання координаційних, навчальних, інформаційних послуг, серед яких організація різних курсів, тренінгів, семінарів, що спрямовані на

історії, мови країни, яку вони презентують.

Такі інституції насамперед повинні забезпечувати надання безкоштовних інформаційних послуг, що стосуються культурної спадщини, сучасного мистецтва, літератури, кіно, пам'яток архітектури, проведення мистецьких заходів, розвитку туристичної інфраструктури, організації зустрічей з відомими культурними та науковими діячами держав, які вони представляють.

Метою культурно-інформаційних центрів також є поширення серед зацікавленої аудиторії довідкових матеріалів, що несуть інформацію про культурно-мистецький доробок держави.

Особливе місце у цьому аспекті відведено координаційним функціям діяльності культурно-інформаційних центрів, які проводять системну роботу щодо розширення мережі партнерів, активно взаємодіють з культурними установами різних держав, беруть участь у виставках, форумах, що сприяють презентації культурно-освітніх і наукових здобутків держави.

Комплексна реалізація зазначених функцій сприяє реалізації цілей культурної дипломатії, що є важливим для постійного продукування нових зв'язків, забезпечення розширення аудиторії, яка не байдужа до культурного надбання певної держави.

Ефективна діяльність культурно інформаційних центрів зумовлена багатьма факторами, визначальним з-поміж яких є їх місце розташування, від якого залежить кількість відвідувачів центрів і як часто їх відвідуватимуть. Важливим чинником також є екстер'єр та інтер'єр центрів. Зазвичай це окремі приміщення чи поверхи із забезпеченими спорудженнями для доступу людей з особливими потребами.

В культурно-інформаційних центрах можуть бути розміщені магазинчики, кіоски, де відбувається продаж продукції національного колориту.

Важливим також є ретельний підбір підготовка кадрів, визначення функціональних обов'язків співробітників культурно-інформаційних центрів.

У цьому аспекті цікавим є досвід Італії, де Міністерство закордонних справ разом із закладами вищої освіти та Департаментом державної служби організовує курси навчання й підвищення кваліфікації для співробітників інститутів культури у галузі просування культурного й міжнародного співробітництва [2].

«Культурно-інформаційні центри виступають не лише репрезентантами культури, а й представляють суспільні ідеї, погляди, ідеологію тих держав, які їх скерували, що свідчить про розширення спектра завдань, які стоять перед ними» [3].

Процес збільшення повноважень культурно-інформаційних центрів уможливорює розширення мережі інститутів, що працюватимуть у культурній та ідеологічній площинах.

Дипломатичними представництвами культурно-інформаційні центри також можуть бути залучені до проведення інформаційно-роз'яснювальної діяльності у державі перебування.

Важливим напрямком діяльності культурно-інформаційних центрів є взаємодія з представниками національної діаспори.

У співпраці з представниками діаспори культурно-інформаційні центри реалізують проекти, що спрямовані на вирішення культурно-освітніх питань, збереження і розвиток мови і національних традицій, підтримку культурних осередків діаспори. А також для реалізації цих завдань важлива співпраця з органами державної влади, які сприяють проведенню заходів, що спрямовані на збереження і розвиток національної культури, серед яких заходи зі святкувань національних свят, виступи сучасних народних колективів, виставки-продажі картин, виробів народного мистецтва, творів літератури тощо.

Враховуючи важливість створення позитивного іміджу держави і розвиток ефективного багатовекторного співробітництва з різними державами, останнім часом Україна приділяє значну увагу розвитку культурної дипломатії. Прикладами слугують культурно-інформаційні

центри та культурні центри як самостійні інституції, що діють у складі дипломатичних представництв.

У 2006 р. було підписано Указ Президента України про функціонування культурно-інформаційних центрів, основною метою яких є сприяння міжнародному співробітництву України з державами їх перебування у сферах культури, мистецтва, освіти, науки, туризму, спорту.

В умовах збройної агресії українські культурні інституції та українські дипломатичні представництва сприяють створенню механізмів не тільки задля просування національних культурних продуктів, але й правдивої подачі інформації про події в Україні. Саме це сприяє формуванню позитивного міжнародного іміджу, гарантує національну безпеку.

Прикладом процесу активізації культурної дипломатії слугує діяльність посольства України в Канаді, де упродовж останніх років організовано більше 100 заходів, що були приурочені знаковим подіям. Це організація і проведення Шевченківських днів, відзначення Днів української мови, діяльність освітніх структур українства з можливістю вивчати українську мову, видавництво підручників і посібників вивчення української мови як іноземної, співробітництво з кафедрами і центрами вивчення української мови.

Відомо, що у липні 1939 року в Торонто відбувся перший український фестиваль в Канаді під назвою «Перший Всекрайовий Українсько-Канадський Фестиваль пісні та музики». Було зареєстровано понад 1500 учасників з різних регіонів країни, серед них 32 хори, 38 струнних оркестрів, танцювальні колективи сольні виконавці. Національний колорит фестивалю підсилювач національний одяг учасників. В Торонто дотепер щороку проводять триденний фестиваль української культури. «Квартал міста перетворюється в український ярмарок. Вулиці перекриваються, встановлюється велика сцена, де виступають виключно україномовні ансамблі, поруч розташовуються різноманітні кіоски та намети, де можна познайомитися з українською культурою, скуштувати традиційні страви

української кухні. Фестиваль відвідує близько 500 тис. Туристів» [4].

Подібний фестиваль проводиться у місті Дофін, 40% жителів якого є вихідцями з України. Цей Національний український фестиваль вважають найбільшим українським фестивалем Канади. Він започаткований 1965 році як щорічний фестиваль та триває три дні. Дійство відбувається на території Меморіального парку «Село Україна», що у 1984 році був відкритий королевою Великої Британії Єлизаветою II.

У місті Дофін також є Національні історичні пам'ятки Канади, що пов'язані з українською діаспорою, серед яких Народний дім Родес, Фермерське господарство Негрича, Українська католицька церква Воскресіння Христового. Символи української культури в Канаді стали щорічний фестиваль та Меморіальний парк.

Осередками української мови і українських традицій україномовні церкви та громадські організації. При церквах діють суботні школи, випускаються часописи. Громадські та церковні україномовні організації сприяють розвиткові музично-мистецьких колективів, спортивних товариств. Велику роль у цьому напрямку виконують «Пласт» та «Спілка української молоді»

«Події останніх років доводять, що в сучасних умовах престиж та міжнародний авторитет держави залежать в такій же мірі від стану розвитку її культурної дипломатії, як і від її збройного арсеналу. Культурно-інформаційні центри, за умови їх тісного співробітництва з інститутами традиційної дипломатії, мають збалансовано працювати в культурній та технічній площині, що дозволить їм налагодити плідну співпрацю з іноземними партнерами» [5].

Як бачимо, важливим і перспективним напрямком реалізації дипломатії держав у культурно-освітній та науковій сферах є функціонування культурно-інформаційних центрів, створення мережі яких можливе об'єднанням інтересів і зусиль державних установ та приватних інституцій, а також окремих впливових відомих діячів.

1.2. Джерельна база дослідження

Джерельну базу дослідження формування і розвитку двосторонніх відносин України та Канади формує комплекс джерел офіційного, емпіричного характеру і наукові дослідження, що відображають динаміку цього процесу.

Аналіз джерел, в яких презентовано теоретичні напрацювання у галузі дослідження зміни вектора системи двосторонніх міжнародних відносин у сучасних умовах глобалізації, визначити ключові поняття у системі теорії міжнародних відносин.

Серед базових понять системи двосторонніх міжнародних відносин поняття інтересів національної держави, яке передбачає реагування на зовнішні стимули національної держави як політичного актора з урахуванням власних потреб та інтересів, а це робить її дії передбачуваними і прогнозованими[6].

Аналіз низки джерел презентує сформований комплекс у дослідженнях теорії міжнародних відносин, який представлений неореалізмом та неолібералізмом – напрямами, що при аналізі функціонування системи міжнародних відносин у сучасних умовах глобалізації до певної міри базуються на механістичній парадигмі досліджень[7]. Деякі дослідники відзначають особливості поєднання класичних теорій неореалізму та неолібералізму з теорію раціонального вибору, якою послуговуються при обґрунтуванні універсальних пояснень міжнародних відносин[8].

Важливе значення для нашого дослідження мають праці науковців, що в них теоретичний дискурс міжнародних відносин є маркером пізнавальних обмежень, які спричинені концентрацією уваги при дослідженнях на державі як елемента системи міжнародних відносин у сучасних умовах глобалізації, що зумовлює штучне розмежування зовнішньої та внутрішньої політики[9]. Результатом цієї полеміки у теорії міжнародних відносин є висновкові положення про те, що напрямок

теоретичного фокусу на тлумачення явищ та моделей, які повторюються, а не на зміни, що спричинені явищами і моделями, наділяє структуру міжнародних відносин більшою вагою та пріоритетністю, порівняно із суб'єктами міжнародних відносин, а саме це призводить обмеження такого підходу та спрощення системи міжнародних відносин.

Джерельна база дослідження представлена також теоретичними напрацюваннями науковців, що представляють конструктивістську теорію міжнародних відносин, що утвердилася в наукових дискусіях 90-х років ХХ століття і сьогодні – одна з засадничих парадигм у вивченні міжнародних відносин. Представники конструктивістської теорії пропонують менш механістичний, аніж у дослідженнях неореалістів і представників неолібералізму, підхід до аналізу співвідношення структури і суб'єктів міжнародних відносин[10].

Для нашого дослідження важливу роль відіграє діаспора, її діяльність та вплив на відносини України й Канади у сфері культури, науки й освіти. Попри відносно невеликий період дослідження теми діаспори та її ролі у формуванні й розвитку українсько-канадських відносин є чимала кількість наукових розвідок, що присвячені цій темі. Умовно праці цієї тематики можна поділити на дві групи. До першої групи зараховуємо дослідження, що стосуються аналізу місця й ролі діаспор у структурі сучасних міжнародних відносин загалом і їх ролі у формуванні курсу зовнішньої політики федерального уряду Канади. Другу групу робіт формують праці, що присвячені історії становлення, розвитку, культурі, традиції української діаспори Канади, від витоків до сьогодення.

Щодо першої групи наукових напрацювань, то варто відзначити, що поживалення дослідження діаспор в історії та політології як суб'єктів міжнародних відносин спостережено з середини 70-х років ХХ століття.

Активно вивчення цієї проблеми здійснювалося в США та Канаді – саме в тих багатонаціональних державах, що сформувались внаслідок еміграції представників різних країн. Державна політика багатокультурності Канади спричинила появу низки праць, присвячених історії й сучасного життя різних її. Одночасно спостережено розвідки щодо визначення феномену діаспори, його теоретичного аналізу та класифікації. Такою засадничою роботою є праця американського дослідника Д. Армстронга[11], який, зважаючи на причини еміграції, пропонує її класифікацію.

Американський соціолог Г. Шеффер, розкриваючи суть феномену діаспори, подає аналіз умов, необхідних для перетворення діаспори в зацікавлених учасників зовнішньо- і внутрішньо політичних дій в країні проживання[12]. Беручи за основу критерій наявності держави, учений розрізняє етнопонаціональні та бездомні діаспори; старі та молоді діаспори визначені дослідником на основі історичного критерію; критерій етапів становлення зумовив поділ діаспор на ті, що формуються, та сплячі; критерій географічного поширення визначає компактні і розсіяні діаспори[13]. Визначаючи сутність діаспори, Г. Шеффер говорить про процес формування діаспори може носити і добровільний характер, і примусовий. Це пов'язано з мотивацією щодо міграції певних етнічних спільнот зі своїх історичних держав в інші[14]. Дослідник спостеріг, що мотивація міграції не має впливу рівень життя представників певної діаспори у приймаючій країні, де вони завжди матимуть статус меншості, проте зберігають власну етнорелігійну чи етнічну ідентичність і функціонують на засадах громадської солідарності. Діаспора характеризується внутрішньою організацією, що водночас є відмінною від тієї, що була на історичній батьківщині, та від тієї, що є у державі, яка приймає. Саме потреба у створенні й відтворенні внутрішньої структури позначена параметрами колективної ідентичності у межах діаспори[15]. Важливим внеском Г. Шеффера у теорію двосторонніх міжнародних відносин є визначення діаспори як «транскордонної мережі», що нею

долаються не лише кордони держав, а й «змінюється характер політичного світового устрою» [16]. Характерно, що більшість сучасних дослідників діаспори вважає, що більш доцільно послуговуватися терміном, що запропонував дослідник, «транснаціональні мережі» [17].

За теоретичними наробками Г. Шеффера, чимала кількість дослідників відзначають необхідність комплексного аналізу двох груп чинників: внутрішніх, що пов'язані зі ступенем організованості та соціально-економічними властивостями діаспорного організму, та зовнішніх, що пов'язані із характеристиками політичної й економічної систем країни, в якій проживає діаспора і яка забезпечує ефективність дії певної етнічної групи як суб'єкта міжнародних відносин.

Проблему взаємовідносин канадського федерального уряду та зацікавлених груп тиску висвітлюють праці деяких канадських політологів, які аналізують особливості політичної системи Канади, окреслюючи додаткові можливості дій зацікавлених груп у зовнішній та внутрішній політиках держави.

У працях Б. Хіббітса, М. Ісмєна, К. Холсті простежено дії етнічних груп як зацікавлених груп тиску. Досліджуючи діаспорний організм, автори акцентують на його внутрішніх характеристиках, окремо виділяють фактор психологічної єдності всередині певного етнічного співтовариства. Детально описано взаємозв'язки внутрішніх та зовнішніх чинників, якими забезпечується успішність діяльності. У зовнішньополітичній сфері, на думку дослідників, позитивний результат залежить від ступеня єдності інтересів етнічної групи та національних інтересів із зовнішньополітичною стратегією країни їхнього проживання.

В українській історіографії, як періоду до, так і періоду після здобуття незалежності, практично не існує напрацювань, пов'язаних із вивченням ролі діаспор загалом та української діаспори зокрема у процесі формування курсу країни проживання в аспекті зовнішньої політики. Це,

очевидно, можна пояснити тим, що, на відміну від, до прикладу, США чи Канади, в Україні немає традиції прийому й абсорбції іммігрантських мас. Нечисленні дослідження вітчизняної історіографії презентують аналіз дій етнічних груп у галузі зовнішньої політики, як правило, оперуючи прикладами діаспор, що проживають в північноамериканських державах. Так, вчені А. Мінгазутдінов і С. Суглобі у своїх працях вивчають засоби впливу діаспор на формування зовнішньополітичних векторів країн та регіонів їх походження, а також чинників, що впливають на ефективність їхньої діяльності.

У дослідженнях В. Євтуха[18], Ю. Макара[19], О. Козачука[20] знайшла відображення концепція канадської мозаїки. Зокрема науковці аналізують джерела імміграції, висвітлюють становище іммігрантських груп, механізми та етапи переселення українців у Канаду, вивчають утворення компактних українських поселень, в яких збережено традиції національної культури побуту.

У наукових дослідженнях помічена тенденція до аналізу внеску представників діаспори у соціально-економічний розвиток Канади. Це роботи Дж. Балана[21], який один із перших порушив проблему участі представників української діаспори у розвитку промисловості Канади, а також Ю. Макара[22]. Автори праць визначають економічний прогрес, що досягнутий українською діаспорою на канадському Заході.

О. Козачук одним із перших порушив питання питання канадської імміграційної історії українців усіх етапів імміграції та усіх поколінь. Дослідник вивчає окремі аспекти формування канадської державної імміграційної політики, процедури допуску переселенців до Канади, а також функціонування відповідного адміністративного апарату, відзначає причини імміграції, вплив імміграції на соціально-економічний розвиток держави[23].

Канадський політик П. Юзик досліджував крос-темпоральні аспекти формування й динаміки української діаспори Канади. На думку автора,

після прибуття в Канаду українські поселенці визначили три основні проблеми, серед яких: незнання мови держави, відсутність потрібних фермерських навичок та умінь у нових умовах; нестачу фінансів, яка була вагомою перешкодою і суттєво уповільнювача адаптацію переселенців до нових умов[24].

При дослідженні причини еміграції, учені акцентують увагу на вивченні пристосування українців до реалій життя в Канаді. Так, М. Марунчак Застережив: «Матеріальні недостачі... стояли великим китайським муром перед першими українськими поселенцями Канади. Довго треба було змагатися в кожному відношенні, щоб дати доказати своєї працiвної та культурної вартості» [25].

Дослідник М. Лупул обґрунтував процеси, що спостережено серед української громади Канади, що спричинені асиміляцією представників діаспори до умов проживання у державі, зокрема їх намагань встановити відношення між українською громадою та неукраїнським суспільством[26].

У дослідженнях В. Богатирець порушено питання української ідентифікації і аспекти збереження національної мови й культури. Дослідниця у порівняльному контексті аналізує особливості четвертої хвилі імміграції українців у Канаду після проголошення незалежності України, доводячи через аналіз генези канадської політики мультикультуралізму, що «через практики мультикультуралізму Канада підносить потенціал всіх її громадян, заохочуючи їх до суспільної інтеграції та участі у вирішенні комплексу соціальних, культурних, економічних та політичних проблем. В. Богатирець наголошує, що етнічне і культурне розмаїття населення Канади є перевагою в умовах розгортання процесів глобалізації»[27].

Окрему групу праць присвячено історії української еміграції та сучасному становищу української діаспори за кордоном. Це дослідження українських, канадських та американських учених.

Комплексна розробка проблем, що пов'язані з історією української еміграції, в Україні почалася у середині 80-х – на початку 90-х років ХХ століття. До того часу нечисленні праці українських дослідників, серед яких розвідки академіка А. Шлепакова та професора Л. Лещенка стосувались аспектів першої еміграційної хвилі, яка, на відміну від наступних, не мала антирадянської чи антикомуністичної мотивації для виїзду та досліджувалася більш докладно у доперебудовну добу.

Поштовхом для ретельного, всебічного дослідження життя українців зарубіжжя у вітчизняній історіографії було відзначення сторічного ювілею переселення українців до Канади. До цієї дати вийшли колективні монографії «Зарубіжні українці» та «Українці в зарубіжному світі», своєрідні довідкові видання, що вміщують інформацію щодо історії формування й еволюції українських діаспор світу.

Детальний аналіз соціально-економічного, політичного та культурного процесу трансформації української діаспори в Канаді, з кінця ХІХ ст. і до сьогодення, здійснено у працях В. Євтуха і О. Ковальчук.

Починаючи з середини 70-х років ХХ століття, в Канаді коли етнічні групи стали об'єктом культурологічних, історичних, етносоціологічних досліджень, періодично з'являються роботи, що висвітлюють діаспорне життя українців у провінціях Прерії. Як правило, у цих роботах дослідження специфіка релігійного чи суспільно-культурного життя українців у Канаді. До аналізу залучається мемуарний матеріал, що підкріплений архівними фотоматеріалами. Особливість цих робіт у їх високій насиченості фактичною інформацією, біографічними даними видатних українців.

Окрему групу формують праці українських канадців, що, на відміну від робіт побутова описового характеру, є суто науковими дослідженнями, яких етнічна група є об'єктом соціологічного дослідження у порівнянні з іншими етнічними групами Канаду. Автори концентрують увагу на проблемах асиміляції, ідентифікації чи адаптації українців у

багатонаціональному середовищі.

Ще одна група праць, що присвячені українській діаспорі, презентована довідковими виданнями, які характеризують становище української етнічної групи у багатонаціональному суспільстві Канади. За своїм і засобам презентації інформації ця праця подібні до праць попередньої групи, проте відрізняються тим, що тут українська етнічна група є самостійним, окремим об'єктом дослідження. У цих працях застосовано широкий статистичний матеріал. Це збірки «Українські поселення. Довідник», «Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник».

В окрему групу віднесено монографії діаспорних авторів, що присвячені певному аспекту з життя української діаспори Канади на певному етапі її існування, чи простежено еволюцію якоїсь сфери діяльності представників діаспори, найчастіше культурної чи суспільно-політичної. Тут можна виділити роботу М. Боровика, в якій розглянуто роль україномовної періодики Канади у формуванні української етнічної групи. Ціла низка праць присвячена історії поселення перших українців у провінціях Прерії.

Окрема група джерел – це звітні документи й матеріали суспільних організацій українців Канади. Щорічні звіти відділень Суспільної Служби Українців Канади містять інформацію щодо спрямування і результатів діяльності організації, дають можливість аналізувати проблеми, що стоять перед українцями Канади на сучасному етапі, про труднощі, з якими стикаються вони у діяльності. Сюди належать матеріали засідань Президії Секретаріату Всесвітнього Конгресу Українців, що відбулося у лютому 1998 р. в Торонто. У цих матеріалах міститься інформація про напрями й результати діяльності координуючої організації, що об'єднує усі українські діаспори світу, вони дають можливість простежити механізми її функціонування.

Загалом, на сучасному етапі розвитку теорії двосторонніх

міжнародних відносин науковці систематизували й дослідили минувшину й сьогодення української етнічної групи в Канаді. Накопичений великий фактологічний матеріал, що уможливорює оцінку здобутків і досягнень представників української діаспори. Очевидно, що асиміляційні процеси канадських українців будуть прогресувати. Проте своєрідність етнонаціональної ситуації країни і досить високий рівень самосвідомості українців передбачає довготривале існування українського етносу у Канаді. Цьому, звісно, сприятиме також і турбота України відносно українського зарубіжжя.

Отож, в умовах сьогодення важливу на арені міжнародних відносин важливу роль відіграють відносини між державами у сфері культури, освіти й науки.

Міжнародна діяльність держави, що заснована лише на умовах співпраці у сфері економіки чи аспектів чи оподаткування, – це не конструктивний спосіб визначення шляхів розвитку держав, а тим паче врегулювання конфліктів. У цьому ракурсі провідна роль відведена культурному, науковому й освітньому міждержавним діалогам.

Міжнародні відносини дають можливість за допомогою науки, культури, освіти вирішувати певні політичні й економічні питання. Системна тісна співпраця держав в аспекті проведення культурних, спортивних чи науково-освітніх заходів уможливорює підвищення іміджу країни, а це зумовлює плідну взаємодію між державами, реалізацію наукових проєктів, освітніх обмінів, покращення туристичної індустрії тощо.

Ефективним засобом реалізації міжнародних відносин є створення й функціонування культурно-інформаційних центрів в усіх державах, що з ними встановлено дипломатичні відносини. Діяльність таких центрів покликана просувати національний культурний продукт на міжнародній арені.

Створення мережі культурно-інформаційних центрів можливе

об'єднанням інтересів і зусиль державних установ та приватних інституцій, а подекуди й впливових відомих діячів.

Розділ II.

УКРАЇНО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ У КУЛЬТУРНІЙ ГАЛУЗІ

2.1. Двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері

Після здобуття Україною державної незалежності розпочався досить непростий і суперечливий пошук власної ніші та ролі в міжнародній ієрархії. У цьому відношенні варто відзначити, що Канада визнала незалежність української держави однією з перших, будучи 2 грудня 1991 року першою тоді західною країною та другою після Польщі.

27 січня 1992 року були встановлені дипломатичні відносини між Україною та Канадою. Посольство Канади в Україні функціонує з квітня 1992 року, а з листопада 1992 року діє Посольство України в Канаді, а пізніше, у березні 1993 року почало свою роботу Генеральне консульство України в Торонто[28].

Основні засади і напрями розвитку відносин між Україною й Канадою засвідчені Спільною Декларацією про встановлення дипломатичних відносин між країнами[29], Спільною декларацією про Особливе партнерство між Україною та Канадою, підписаною у Києві 31 березня 1994 року[30], Спільною декларацією про подальший розвиток відносин Особливого партнерства між Україною і Канадою, що підписана у Києві 5 грудня 2001 року[31].

У 2009 році почався новий етап у відносинах між Україною та Канадою після підписання «Дорожньої карти українсько-канадських відносин»[32], в якій засвідчено, що співпраця між державами виходить на новий рівень, з огляду на те, що країни виявили взаємне бажання зміцнювати двостороннє співробітництво, а особливо в гуманітарній і культурній сферах, у галузях економіки, безпеки, політики[33].

У підтвердженому у 2001 році «Особливому партнерстві» та довгостроковій «Дорожній карті», прийнятій у 2009 році, визначено основні

лінії українсько-канадських відносин на XXI століття, що базуються на основі таких пріоритетів:

- взаємовизнанні демократії, яка має спиратися на верховенство права;
- політичний діалог між країнами з урахуванням співпраці з міжнародними організаціями, статuti яких визнаються ними;
- співробітництво у сфері безпеки у самому широкому спектрі;
- співпраця в оборонній сфері;
- різностороннє співробітництво в економічній, торгівельній та інвестиційній сферах;
- розвиток міжособистісних контактів у культурній, освітній, медичній та інших гуманітарних напрямках[34].

Аспекти співробітництва між Україною та Канадою у культурно-гуманітарній галузі визначені Спільною Декларацією про особливе партнерство між Україною і Канадою (31.03.1994 р.) й Угодою про дружбу та співробітництво між Україною і Канадою (24.10.1994 р.). Згідно з положеннями Спільної Декларації сторони зобов'язуються «активно співпрацювати з метою прискорення взаємного розповсюдження інформації про національні досягнення у галузі культури, науки і освіти, популяризації нових досягнень у цих сферах і розширення культурних, спортивних та інформаційних обмінів»

Стаття 13 Угоди про дружбу та співробітництво наголошує на важливості спортивних і культурних обмінів задля взаєморозуміння між народами; у статті також вміщено положення про продовження двостороннього співробітництва у сферах культури і спорту. Сторони прийняли зобов'язання «сприяти розвитку безпосереднього співробітництва між освітніми, архівними, культурними, творчими та спортивними організаціями двох країн, а також між асоціаціями і товариствами в цих галузях»[35].

У частині другій Статті 14 Угоди врегульовано двосторонні обміни в культурно-гуманітарній сфері, в ній зазначено, що держави «сприятимуть

розширенню контактів між політичними партіями, профспілками, фондами, школами та вищими навчальними закладами, організаціями по захисту прав людини, релігійними, жіночими та молодіжними організаціями, екологічними та іншими асоціаціями»[36].

Відомо, що з 1971 року в Канаді офіційно запроваджена політика багатокультурності, що спрямована на взаємодію і підтримку культур різних національностей. Це було передумовою того, що, у 1982 році до Канадської хартії прав і свобод було внесено зміни, що зафіксували цілі збереження й примноження багато культурної спадщини держави.

Законодавчим Актом Канади про багатокультурність, що був прийнятий у 1985 році, визначено основні напрями канадської політики у галузі розвитку культури. Відповідно до цього Акту всі представники канадського суспільства наділені правом поширювати та зберігати своє культурне надбання й культурну спадщину. Актом визнано, що багатокультурність – фундаментальна ознака канадської культурної спадщини, що одне з основних завдань канадського суспільства – це заохочення окремих осіб і різних етнічних громад до участі у формуванні канадської ідентичності.

У 1973 році з метою реалізації політики багатокультурності був заснований Department of Canadian Heritage – Департамент канадської спадщини, – до юрисдикції якого уналежнено питання захисту прав людини, багатокультурності, збереження культурного надбання та ін. Департамент відповідає за розробку і впровадження національної політики й національних програм, що стосуються культурного розвитку й культурної спадщини Канади, а також «канадської ідентичності на основі принципів багатокультурності»[37].

Особливістю українсько-канадського співробітництва у культурній сфері є наявність 1,2-мільйонної діаспори українців у Канаді, яка має дуже розвинену систему громадських і культурних організацій, науково-дослідницьких установ, художніх колективів, музеїв, мистецьких організацій.

За рахунок цього здійснюються прямі міжособистісні контакти громадян країн, а також безпосередні відносини між подібними організаціями в Канаді та в Україні.

До таких організацій Канади належать:

- Канадський інститут українських студій в м.Едмонтоні (провінція Альберта), його відділення є також в м.Торонто;
- Село спадщини української культури неподалік від м.Едмонта (провінція Альберта);
- Українсько-Канадський Архів-Музей Альберти у м.Едмонтон (провінція Альберта);
- Український центр засобів та розвитку при коледжі Гранта МакЕвана у м.Едмонтон (провінція Альберта);
- Прерійський центр дослідження української спадщини при Університеті Саскачевану у м.Саскатун (провінція Саскачеван);
- Український музей Канади у м.Саскатун (провінція Саскачеван), відділення цього музею є також у м.Торонто;
- Інститут Св. Петра Могили у м.Саскатун (провінція Саскачеван);
- Український культурно-навчальний центр «Осередок» у м.Вінніпег (провінція Манітоба);
- Центр Українсько-Канадських студій при Манітобському університеті у м.Вінніпег (провінція Манітоба);
- Колегія Святого Андрія у м. Вінніпег при Манітобському університеті;
- Інститут святого Володимира у м.Торонто;
- Музей Ліги Українських Католицьких Жінок Канади Єпархії Торонто;
- Сад скульптур Лео Мола у м.Вінніпег (провінція Манітоба);
- Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр у м.Торонто;
- Музей Тараса Шевченка у м.Торонто;

- Український дослідницький інститут у м.Торонто;
- Музей українського народного мистецтва у м.Міссісага (провінція Онтаріо);
- Канадсько-українська мистецька галерея у м.Торонто;
- Музей пам'яті Голодомору у м.Гамільтон (провінція Онтаріо);
- Інститут Східно-Християнських наук ім. митрополита Андрея Шептицького при Університеті святого Павла у м. Оттава (провінція Онтаріо)[38].

За приблизними підрахунками, кількість об'єктів, які пов'язані з історією українців в Канаді сягає до 1000 одиниць, з-поміж яких 6 українських церков, 12 будівель та історичних місць, які внесені у перелік канадських пам'яток провінційного, муніципального чи національного значення.

В Канаді встановлено чимало пам'ятників українським історичним діячам: Т.Шевченку (м.Вінніпег), Лесі Українці (м.Саскатун і м.Торонто), Івану Франку (мм. Вінніпег, Торонто та Ляшен), Володимиру Великому (м.Торонто), Василю Стефанику (територія Села спадщини української культури в провінції Альберта). Також у Канаді встановлено п'ять монументів на пошану пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні, це міста Віндзор, Вінніпег, Гакстон, Едмонтон, Калгарі,.

Українці Канади є ініціаторами й безпосередніми учасниками, виконавцями, керівниками, експертами, консультантами численних проєктів та програм двостороннього співробітництва. Діяльність й ініціатива української діаспори відіграла велику роль у створенні іміджу незалежної України в Канаді, а також у популяризації української політики (внутрішньої та зовнішньої), що у свою чергу сприяло формуванню дружніх відносин між двома державами.

До основних галузей співробітництва освіта та економіка, що засвідчено досить великою кількістю міжнародно правових актів. Уряд Канади сприяє розвитку освіти України проведенням великої кількості

семінарів та тренінгів для викладачів навчальних закладів, фінансуванням і допомогою у підготовці навчально-методичних матеріалів, запровадженням обмінів студентів, учнів, викладачів освітніх закладів. Усе це позитивно впливає на розвиток освіти в Україні, на зміцнення зв'язків між Україною й канадцами українського походження.

«Свідченням подальшого розвитку україномовної освіти в умовах сьогодення Канади є й відновлення за сприяння КУК функціонування сайту українського громадського шкільництва «ШКОЛА». Проект започатковано з метою створення єдиного громадського простору для вчителів українських шкіл Канади для обговорення актуальних питань українського шкільництва, обміну цікавим досвідом, ресурсами і взагалі необмеженого спілкування між усіма україномовними школами»[39].

Одним з унікальних досягнень канадських закладів вищої освіти є формування центрів дослідження українсько-канадської проблематики і сприяння поширенню й популяризації української культури в Канаді. Сьогодні такі центри аналізують вплив української канадіани на становлення і розвиток канадського суспільства, висвітлюють релевантні проблеми розвитку українсько-канадських досліджень, стимулюють співпрацю між українськими й канадськими освітніми закладами, поширюють знання про Україну в Канаді. Серед таких центрів слід виокремити:

- Центр українських канадських студій (Centre for Ukrainian Canadian Studies) при Манітобському університеті,
- Канадський інститут українських студій (Canadian Institute of Ukrainian Studies) при Альбертському університеті,
- Український центр засобів і розвитку (Ukrainian Resource and Development Centre) при МакЮенському університеті,
- Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр (The Ukrainian Canadian Research & Documentation Centre) в Торонто.

До прикладу, Центр українських канадських студій при Манітобському університеті, що був створений у 1981 році за підтримки Колегії Святого

Андрея, має на меті створювати, зберігати й поширювати знання щодо українсько-канадської культурної та історичної спадщини (University of Manitoba – Faculty of Arts – Centre for Ukrainian Canadian Studies – About the Centre, n.d.). У центрі запропоновано міждисциплінарні магістерські й докторські програми для здобувачів освіти Манітобського Університету. Центр веде активну співпрацю з українською спільнотою м.Вінніпег, систематично організовуючи україно- й англomовні лекції, гості яких мають змогу слухати доповіді, спілкуватися з провідними науковцями й культурними діячами, що досліджують українську канадіану. Окрім того, центр не лише бере участь, а й спонсорує конференції як місцевого, так і міжнародного рівнів.

Українсько-канадське співробітництво у сфері вищої освіти має тяглі історичні традиції, адже чисельна українська діаспора – один з важливих складників культурного й суспільного середовища Канади ще з початку минулого століття. Ще у 1953 р. Був заснований Союз українських студентів Канади, яким сьогодні в 15-ти університетах країни координується робота студентських організацій української молоді. «Досить довго спроби налагодити співпрацю в сфері освіти між УРСР та Канадою наштовхнулися на спротив тоталітарної держави, окремі факти студентського та наукового взаємообміну розпочалися з 1978 р., коли перша група українських студентів прибула на навчання до Канади»[40].

Канадське бюро міжнародної освіти відіграє провідну роль в реалізації співробітництва у галузі освіти й науки. Членами організації є 150 навчальних закладів Канади. Українська сторона співпраці представлена Міністерством освіти України, координаційну роботу також здійснює Спілка ректорів вищих навчальних закладів України. Колом найбільшого зацікавлення канадських освітян є співробітництво з українськими освітніми закладами у галузях сільського господарства, енергетики і використання природних ресурсів. Координаційним центром Канади співпраці у цій сфері є Консорціум прерійних університетів, що створений у 2010 р., а в Україні ця

діяльність координується Національним університетом біоресурсів і природокористування України. Активно долучаються до співпраці Дніпропетровський державний аграрний університет, Львівський національний аграрний університет, Харківський національний технічний університет сільського господарства, Сумський національний аграрний університет.

У березні 2013 року було розроблено спеціальну Програму українсько-канадської співпраці у сфері вищої освіти і проблеми забезпечення й контролю якості вищої освіти в Україні та Канаді[41]. Важливим напрямом міждержавної співпраці у галузі освіти з Канадою є збереження ідентичності української молоді і з діаспори, і українських громадян, які навчаються в Канаді. Така робота проводиться зусиллями численних українських і канадських освітніх закладів та громадських організацій, серед яких Альбертський, Манітобський, Саскачеванський, університети в Канаді, Національний університет «Львівська політехніка», Український католицький університет, Львівський національний університет ім. І. Франка, Запорізький університет Києво-Могилянська академія. Постійно організуються мовні курси, здійснюється культурна й фінансова підтримка мистецьких, науково-просвітницьких заходів, координація навчальних програм, тощо

Можемо констатувати очевидні закріплені на законодавчому рівні чітко окреслені інтереси урядів України й Канади щодо співпраці у сфері освіти, що полягають у спільній праці над розвитком наукового потенціалу країн, забезпеченні ефективного співробітництва наукових та освітніх закладів, наукових шкіл, окремих науковців, обміну науковою інформацією, функціонуванні програм щодо обміну студентів, сприяння культурно-просвітницькій і громадській діяльності у країнах.

І для України, і для Канади така співпраця сприяє зростанню наукового й економічного потенціалу і створенню як найкращих умов для реалізації особистості кожного громадянина. Впродовж останніх років

спостережено зростання кількості українських студентів, що обирають для навчання Канаду.

Є велика кількість освітніх програм, що надають якісні послуги й відкривають широкі перспективи для українських студентів: «Партнерство заради 41 майбутнього» Агентства міжнародного розвитку Канади та асоціації університетів та коледжів Канади, стипендіальна програма для відвідування лабораторій уряду Канади, Програма Магістр бізнес адміністрування, Програма стажування ім. Ф. Бантінга, стипендіальний фонд ім. П. Яцика та ін.»[42].

Отож, український складник канадської студентської молоді постійно зростає, що зумовлено вигідним поєднанням престижу навчання у провідних закладах і порівняно невисокою вартістю навчання, також неабияке значення має середовище – найбільший у світі осередок української діаспори, а це знижує проблеми на етапі культурної адаптації студентів

Важливе значення має той факт, що Канада сприяє створенню комфортних умов праці студентів, працевлаштування. Відомо, що найбільш українських студентів навчаються в м.Едмонтон у Альбертському університеті, а також у Манітобському університеті (м. Вінніпег), у Саскачеванському університеті (м. Саскатун), у Торонтському університеті. Канадський уряд на українських студентів також покладає надії. Саме тому вищі навчальні заклади Канади широко залучають до навчання іноземних студентів.

Отож, співробітництво України й Канади у сфері освіти позначене тяглістю традицій, що сприяє інтелектуальному розвитку країн.

Перспективним напрямком є, насамперед, співробітництво у галузі теле- та кіновиробництва. Таке співробітництво сприятиме популяризації українського продукту. Адже сфера кіно наразі є однією з найбільш прибуткових сфер, в якій можливе створення нових робочих місць.

2.2. Роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин

Як зазначають у попередньому параграфі, відносини України й Канади на двосторонньому рівні мають довгу історію охоплюють великий спектр сфер. «Особливості українсько-канадського співробітництва зумовлені проживанням 1,2-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань. Це сприяє прямим міжособистісним контактам між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні»[43].

Під поняттям «українська діаспора» мають на увазі усіх українців, що опинилися за межами історичної батьківщини з різних причин: розвалу імперій, природних катаклізмів, світових воєн, політичних, економічних криз чи з особистих обставин

Українська діаспора – це невід'ємна частина українського народу, що творить глобальний український простір. Українська діаспора Канади формувалася чотирма хвилями, що певною мірою збігаються із хвилями еміграції до США: у період до Першої світової війни; у період міжвоєнного часу; у період після Другої світової війни; теперішній час.

«Основні етапи української іміграції до Канади такі:

1. «Нульова хвиля» – поодинокі імігранти, що швидко розчинилися в іншу культурному середовищі – 1812–1890-ті рр.
2. «Перша хвиля» – початок формування етнічної групи – 1891–1914 рр.
3. «Друга хвиля» – оформлення етнічної групи, формація громади – 1920–1941 рр.
4. «Третя хвиля» – іміграція «переміщених осіб», перші випадки виходу діаспори на політичне поле Канади – 1950–1960-ті рр.

5. «Затишок» – розвиток української етнічної групи в Канаді без поповнень з України – 1960–1991-ті рр.

6. «Четверта хвиля» (термін спірний) — іміграція після падіння «залізної завіси» – з 1991 р. до сьогодні. Здебільшого саме в цей період стала очевидною значна культурна й мовна різниця між діаспорою та «материковими» українцями»[44].

Чільне місце у двосторонніх взаємовідносинах відведено питанням культурно-гуманітарного співробітництва, зокрема, підтриманню зв'язків із українською громадою Канади, що, за даними перепису населення, «в перше десятиліття ХХІ століття становить 1 млн. 209 тис. 085 осіб (3,87% від 24 загального населення) та за розміром є сьомою національною меншиною»[45]. «Причому у 300 590 з них обоє батьків є українцями, а у 908 495 – один із батьків. Українці становлять 3,56% від загального населення країни. За провінціями та територіями Канади проживання осіб української національності розподілено так: Онтаріо – 336 355 осіб (міста Торонто, Лондон, Гамільтон, Оттава, Ошава, Тандер Бей, Садбері, Бредфорд); Альберта – 332 180 осіб (Едмонтон, Калгарі, Вегревіль, Летбрідж); Британська Колумбія – 197 450 осіб (Вікторія, Келовна, Вернон); Манітоба – 167 175 осіб (Вінніпег); Саскачеван – 129 265 осіб (Саскатун, Ріджайна, Йорктон); Квебек – 31 955 осіб (Монреаль); Нова Скоша – 7 500 осіб; Нью Брансвік – 2 455 осіб; Юкон – 1 620 осіб; Північно-західні території – 1 445 осіб; Ньюфаундленд і Лабрадор – 945 осіб; Принс Айленд – 780 осіб»[46].

На території Канади нараховують понад 1000 етнічних українських громадських спілок та організацій, більшість з яких об'єднані в Конгрес українців Канади (КУК), що був заснований у 1940 році. Конгрес українців Канади виступає від імені переважної більшості українських канадців, представляючи їх в державних установах і в засобах масової інформації. Варто зауважити, що українці відіграють чималу роль в політичному житті Канади. У 1907 році вїтом був обраний українець, а у 1913 році українець був першим членом законодавчої палати, у 1925 році – перший член

федерального парламенту в місті Оттаві. Українців обирали мерами міст Едмонтон і Вінніпега. Близько ста українців були обраними у провінційні законодавчі органи, біля тридцяти були членами федерального парламенту, п'ять – сенаторами, десять призначалися міністрами.

Українці Канади, як і в США, живуть повноцінним суспільно-культурним, релігійним, політичним, економічним життям. Українці глибоко інтегровані і громадянське суспільство. Вони у багатьох містах світу відкривають національні виставки, музеї, крамниці. Подібні організації й заходи увиразнюють активну діяльність українців у світі з метою популяризації України, проте для потрібного результату держава повинна координувати такі заходи і фінансово сприяти їм.

Активною була позиція української діаспори на першому етапі відносин між Україною та Канадою – від 24 серпня по 1 грудня 1991 року. Тоді, до оголошення підсумків грудневого референдуму, не можна було Україну офіційно визнавати незалежною державою. Проте представники Конгресу українських канадців саме тоді неодноразово зверталися до федерального уряду із наполегливими проханнями визнати незалежність України й запросити до Канади тодішнього Голову Верховної Ради Леоніда Кравчука, візит якого був результативним. «Майбутній президент дістав відчутну підтримку канадської сторони напередодні референдуму»[47]. Уже тоді в українській громаді Канади було помітним деяке розчарування ходом економічних та політичних перетворень в Україні. Провідні громадські організації Канади (Ліга визволення України, Союз Українців Самостійників Канади, Ліга Українських Канадців) критикували низькі їх темпи, зволікання у створенні необхідної законодавчо правової бази, бюрократизм чиновників, до прикладу, в питаннях приватизації чи захисту приватної власності, іноземних інвестицій.

Починаючи з 1991 року активні представники українських організацій Канади ініціювали сотні гуманітарних акцій. «Однією з найбільших, в реалізації якої взяли участь представники й інших етнічних груп, була

програма «Друзі дітей». У її рамках протягом 1994-1995 років було надано допомогу 135 дитячим організаціям, 15 лікарням, клінікам, реабілітаційним центрам – усього на суму 4 мільйони доларів. Цією допомогою скористалися понад 30 тисяч дітей»[48].

Українські громадські установи включаються в міждержавне співробітництво двома типовими способами. Перший – участь у проектах в цілому українських організацій, найчастіше КУКа, другий – участь окремих 26 представників громади в ролі експертів, координаторів, які водночас представляють якусь державну структуру, комерційну організацію або навчальний заклад, що виконує проект

«Протягом десятиліть українці в Канаді накопичували значний духовно культурний потенціал, створювались численні наукові, літературні, художні цінності, там працювали і працюють багато видатних українських вчених, письменників, художників»[49]. До середини минулого століття місто Вінніпег стало центром культурного життя української діаспори Канади. Потім міста Едмонтон і Торонто продовжили духовно-культурну й просвітницьку лінію українства у Канаді. Ці міста стали потужними осередками українських культурних організацій і видавничих галузей. У провінції Альберта виходять часопис «Нова громада» та «Українські вісті», видання «Гомін України» і «Новий шлях» виходять в Торонто.

«Канадці українського походження ніколи не поривали зв'язків із землею своїх предків, маючи в цьому невичерпне джерело натхнення і сили для етнічного самовизначення. Опубліковані документи свідчать про значну допомогу, яку вони надавали своїй історичній батьківщині вже у другій половині ХХ ст., збираючи кошти, жертвуючи власні скромні заощадження на придбання медикаментів, медичного обладнання і устаткування, яких так потребувала повоєнна Україна»[50].

Українські канадці – ініціатори й безпосередні учасники численних програм і проектів двостороннього співробітництва. Українська діаспора здійснила чималий внесок у процес формування іміджу нашої держави в

Канаді.

Соціальне і політичне життя української діаспори Канади добре організоване. Тут знаходиться центр Світового Конгресу Українців (СКУ). Серед найбільш відомих організацій – Українське національне об'єднання, Ліга визволення України, Товариство об'єднаних українців Канади. Діє чимало професійних товариств (лікарів, правників, бізнесменів).

Українці навчаються у приватних початкових школах, на курсах українознавства, а вищу освіту здобувають в університетах і коледжах країни. Відкрито відділ україністики при Торонтському університеті, Канадський інститут українських студій в Едмонтоні. УГКЦ має Українську католицьку семінарію Святого Духа, Інститут імені митрополита А. Шептицького (видає газети і журнали «Українські вісті», «Поступ», «Наша мета»), а православна церква має Духовну семінарію, Коледж Св. Андрія, Інститут Петра Могили, Інститут Св. Володимира, офіційний орган «Вісник».

На велику пошану заслуговує Канадський інститут українських студій (КІУС), який веде науково-дослідну і видавничу діяльність. Інститут заснований при Альбертському університеті у 1976 р. з ініціативи відомих українських вчених Канади. При КІУС діє Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика, який, зокрема, видав англomовну «Історію України-Руси» М. Грушевського (Mykhailo Hrushevsky «History of Ukraine-Rus»). До числа наймасштабніших проектів КІУСу належить п'ятитомна Encyclopedia of Ukraine[51].

Серед найбільш масштабних заходів з нагоди 120-ї річниці поселення українців у Канаді слід згадати культурно-мистецьку акцію «Калейдоскоп талантів України», що відбулася за сприяння Мінкультури у дванадцяти містах Канади, та культурно-іміджевий проект «Історичний потяг українських піонерів». Останній – став найбільшим в історії українсько-канадських відносин заходом із часу проголошення незалежності України. До нього долучилося Посольство України у Канаді за підтримки Канадсько-української парламентської групи дружби та Конгресу українців Канади.

Учасники цього проекту здійснили символічну подорож шляхом, який пройшли свого часу 28 перші українські емігранти у Канаді – від східного портового міста Галіфакс до Едмонтону на Заході країни. Меріям цих та інших міст презентували ексклюзивні пам'ятні скульптури, автором яких є член Національної спілки художників України, Спілки скульпторів Канади, президент Української асоціації художників Канади й віце-президент Канадсько-української мистецької фундації О. Лесюк[52].

У містах, до яких прибуває Потяг українських піонерів, проходили різноманітні культурні акції за участю місцевих українських громад та гостей з України. Одним із головних заходів за маршрутом слідування Потягу стало відкриття пам'ятника Т. Шевченку у столиці країни Оттаві роботи відомого канадського скульптора українського походження Лео Мола.

Варто наголосити, що в Канаді діє Наукове товариство ім. Шевченка, яке об'єднує навколо себе провідних вчених різних галузей науки, а також суспільно-громадських і культурних діячів.

За спільними програмами державних та громадських організацій України, українських товариств Канади на Американському континенті були збудовані пам'ятники Тарасові Шевченку, Лесі Українці, Василю Стефанику, іншим видатним діячам української культури. На запрошення своїх земляків Канаду відвідували Зоя Гайдай, Іван Паторжинський, Анатолій Солов'яненко, Дмитро Гнатюк, Євгенія Мірошниченко, Анатолій Авдієвський тощо.

Наголосимо на тому, що у розвиток гуманітарних українсько-канадських взаємин зробили чималий особистий внесок відомі канадці українського походження. Так, скажімо, відомий громадсько-культурний діяч Петро Яцик став одним із спонсорів Інституту українських студій Гарвардського університету (США), Енциклопедії українознавства, Центру досліджень історії України ім. П. Яцика при Альбертському університеті (Канада), Освітньої фундації ім. П. Яцика (її фонд налічує 4 млн. доларів), Українського лекторію в Школі славістики та східноєвропейських студій при

Лондонському університеті, документаційного центру в бібліотеці ім. Джона П. Робертса при Торонтському університеті[53]. Костянтин (Джеймс) Лькович Темертей належить до когорти найбільших українських меценатів сучасності. Канадський підприємець є членом Консультативної ради з питань іноземних інвестицій при Президентові України. Також він очолював комітет і фінансував урочистості, пов'язані із святкуванням 100-річного ювілею переселення перших українців у Канаду. В Україні Костянтин Темертей реалізував ряд проєктів: влаштував виставку коштовностей «Золото скіфів із стародавньої України» в Королівському музеї м. Онтаріо; фінансував видання українських книг, зокрема яскравого подарункового видання «Кобзаря» Т. Шевченка; англійською мовою було видано «Атлас мінеральних ресурсів України». Також К. Темертей був фундатором Бізнес-школи при Києво-Могилянській академії і очолив її[54].

У 2006 році розпочалася співпраця ще одного мецената українського походження Ераста Гуцуляка з Національним університетом «Острозька академія». Він надав 100 тис. дол. на будівництво нового навчального корпусу академії. Будівництво розпочалось у 2007 році. До комплексу входить вежа імені Ераста та Ярмили Гуцуляків. Крім Острозької академії, Ераст Михайлович також є меценатом Рівненської гімназії № 1, де колись навчався. Він створив преміальний фонд для щорічного нагородження учнів – переможців олімпіад, конкурсів Рівненської української гімназії. Ераст Гуцуляк профінансував видання «Словника українських співаків», книги Наталії Негребецької «Дороги долі». У 2006 р. році з метою популяризації української мови в Криму Ераст Гуцуляк був одним із спонсорів мовного конкурсу проведеного Всеукраїнською громадсько-політичною газетою «Кримська світлиця» тощо.

Серед факторів, що позитивно впливають на співробітництво України з діаспорою, бодай найважливішим є колосальний досвід діаспори із збереження та розвитку української етнічності в умовах демократичного суспільства, яким вона може поділитися з нами. Певною мірою саме завдяки

зусиллям і активності канадської діаспори в останні роки спостерігається 30 зростання престижу України та українців у сучасному світі, виникає зацікавленість нашою країною серед представників ділових кіл. У зв'язку з цим важливо зазначити, що до співробітництва з Україною залучаються не лише асоціації та об'єднання представників української діаспори, а й країни їхнього проживання в цілому, причому саме Канаді належить роль «особливого партнера» України.

Для зовнішньої політики України співробітництво та в подальшому вплив цієї спільноти є важливим. Але багато залежить від активності діаспори. Цілком логічним є те, що для країни важливо приймати рішення, які з'єднують діаспорну групу за кордоном з батьківщиною. Українська діаспора наділена високим ступенем позиціонування в Канаді, що дає можливість як довгострокову, так і короткострокову підтримку Україні з моменту початку кризи у 2014 році.

Для подальшого впливу на ЗП курсу України для нас важливо залучити підтримку саме тієї спільноти, яка має більше міжнародних зв'язків, є більш організованою та важливою для України. Розвиток відносин між Україною та Канадою можна розглянути з точки зору аналізу трьох можливих варіантів співробітництва.

– Політика нинішнього курсу – залишити все так, як воно є зараз і не вживати жодних нових дій досягти більш активної участі української діаспори в Канаді для здійснення зовнішньої політики. Така політика найбільш підходяща, оскільки не має недоліків і не може призвести до появи нових проблем. Завдяки багаторічному досвіду співробітництва з українським урядом українська діаспора, представляє собою таку вагому групу тиску, яка вже давно активно включена в процес формування українсько-канадських відносин..

– Узаконення подвійного громадянства в Україні. Можливість подвійного громадянства може активно сприяти участі діаспори в житті країни походження, полегшуючи поїздки, знімаючи обмеження на

проведення деяких операцій (наприклад, тимчасова робота або купівля землі), з якими стикаються іноземці, і забезпечуючи доступ до державних послуг і суспільних благ. У більш широкому сенсі подвійне громадянство може сприяти збереженню емоційного зв'язку з країною походження, тим самим стимулюючи продовження контактів та інвестицій. Також подвійне громадянство сприятиме посиленню впливу України в країнах другого громадянства і успішності процесу євроінтеграції; позитивно вплине на приплив в Україну трудових ресурсів і залучення економічних можливостей країни другого громадянства українців; сприятиме спрощенню ведення бізнесу для підприємців, а також покращить правовий і соціальний захист українців за кордоном. Як результат – в українському контексті подвійне громадянство матиме передусім негативні наслідки: біпатризм гальмує процес формування спільних цінностей, пріоритетів розвитку нації і, відповідно, єдності народу. Також слід зазначити, що інститут подвійного громадянства нівелює міцність усталеного юридичного зв'язку, що існує між громадянином і державою, послаблюючи інститут державної системи - інститут громадянства.

– Облігації для діаспор. Якщо говорити про вплив спільноти через фінансову допомогу, то мобілізацію коштів української діаспори в Канаді можна здійснювати за допомогою випуску облігацій для діаспори. Це роздрібний інструмент заощаджень, що розміщується серед членів діаспори. Перевагами політики є те, що Україна може отримати доступ до не дуже заможних (але фінансово грамотних) мігрантів, випускаючи такі облігації з невеликим номіналом (від 100 до 1000 \$). Облігації з більш високими параметрами могли б продаватися більш заможним мігрантам, групам представників діаспори та інституційним інвесторам.

Кошти, виручені від розміщення облігацій для діаспор, могли б використовуватися для фінансування проектів, що представляють інтерес для іноземних мігрантів, таких як житлове будівництво, школи, лікарні та інфраструктурні проекти, які забезпечують конкретні переваги їх сім'ям або

громаді на Батьківщині. Облігації для діаспор можуть задіяти емоційний зв'язок діаспор, їх бажання віддавати, що сприятиме зниженню вартості фінансування проектів розвитку на Батьківщині[55].

Незважаючи на наявність переваг зазначеної політики, все ж таки, прийнявши рішення щодо початку реалізації такого підходу, можна зіткнутися з деякими проблемами, а саме:

- низькі продажі облігацій через недостатню фінансову грамотність представників діаспори;
- необхідність розробки програми інформування та залучення української діаспори до фінансового сектору (саме купівлі-продажу облігацій) та аргументація навіщо їм це потрібно.

Таким чином, на початку XXI століття роль української діаспори у більшості країн виходить за межі культурно-національного розвитку, оскільки утворюється велика кількість громадських організацій, національних ЗМІ, етнічних партій, освітніх та релігійних інститутів, що сприяє зростанню національної свідомості, допомагає зберегти національні традиції. Особливу роль відіграють українські університети за кордоном, які мають статус одночасно і народного університету, і академічних структур. Такі організації є культурним посольством українства за кордоном, вони активно досліджують життя діаспори серед місцевих мешканців, і тут важливим є те, щоб українська тематика стала цікавою для науковців інших держав.

Отже, сучасний етап відносин України і Канади є надзвичайно важливим, оскільки в умовах сьогодення, коли наша держава живе у непростих умовах, Канада надає демонструє всебічну підтримку нашій державі. Україна і Канада надалі залишаються особливими партнерами, кожен з яких не байдужий до долі іншого. Вони не тільки не втратили інтересу до подій, що відбуваються у кожній з країн та у світовій системі в цілому, а, навпаки, прагнуть знайти спільні шляхи вирішення актуальних проблем, що постають у сучасних реаліях світових взаємовідносин.

Чималу роль у міжнародних відносинах України й Канади відіграють двосторонні угоди у гуманітарній сфері, що регламентують відносини у сфері культури, а також в освітньо-науковій галузі відносин.

Формування і становлення української діаспори Канади протягом чотирьох хвиль зумовило інституціоналізацію у форматі мобілізованої діаспори.

Сучасна українська діаспора в Канаді перебуває на етапі внутрішньої реорганізації, метою якої є самоствердження в канадському соціумі як суб'єкта міжнародних відносин.

Як важливий зовнішньополітичний елемент двосторонніх відносин України й Канади, українська діаспора володіє арсеналом ресурсів задля формування й утвердження позитивного іміджу України, популяризації української культури, зміцнення економічних і політичних зв'язків з Канадою.

Українською діаспорою Канади забезпечено налагодження й розвиток двосторонніх партнерських відносин з часів відновлення незалежності України. Роль української діаспори в Канаді також у сприянні формуванню позитивного іміджу України як демократичної держави, забезпеченні циркуляції об'єктивної інформації про Україну в канадському суспільстві.

Механізми ствердження політичної суб'єктності діаспори українців Канади мають потенціал щодо забезпечення генези моделі двосторонніх відносин України й Канади, що забезпечить у подальшому їх тривалість, еволюцію, конструктивну співпрацю, зважаючи на реалізацію канадського концепту мультикультуралізму.

Розділ III

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ Й КАНАДИ У СФЕРІ НАУКИ Й ОСВІТИ

3.1. Роль гуманітарного вектора двосторонніх відносин України й Канади в освітньо-науковому співробітництві

Сучасна наука визначає гуманітарний складник двосторонніх відносин дещо варіативно. Насамперед, його розглядають як вид соціально-політичної взаємодії, що відбувається «в умовах міжнародної невизначеності, що трактується як сфера свободи вибору і свободи дії, та глобальних ризиків, які не можуть бути усунені»[56].

Також гуманітарне співробітництво вивчають як процес, що пов'язаний з реалізацією позицій влади якогось типу чи «як інструмент вирішення гуманітарних проблем, котрі мають комплексний та системний характер» [57]. У цьому випадку гуманітарний складник двосторонніх відносин визначають у межах (нео)інституціональної парадигми: по-перше, як засіб забезпечення ефективної стійкості й безпеки системи міжнародних відносин; по-друге, як можливість регулювання й передбачуваності системи міжнародних відносин і її інституціональної структури.

Гуманітарне співробітництво трактують також як взаємодію, що «забезпечує необхідний і достатній для суб'єктів двосторонніх відносин рівень адаптивності до простору міжнародних відносин та геополітичних викликів через вироблення та підтримку оптимального режиму їх реалізації» [58]. Отже, гуманітарний складник двосторонніх відносин досліджують через категорію мультикультурних відносин, які реалізуються завдяки тотожності ціннісного сприйняття системи міжнародних відносин, а також геополітичних і цивілізаційних ідентичностей держав й режиму міжкультурної комунікації, що на інституціональному рівні забезпечують діаспори як суб'єкти двосторонніх

відносин.

Гуманітарне співробітництво передбачає також взаємодію, орієнтовану на вироблення й відтворення балансу системи міжнародних відносин з допомогою гуманітарних технологій, які забезпечують відносини від конфліктів. Така співпраця наділена характеристиками інструменту поширення управлінських практик і «символічних інтерпретацій, котрі відтворюють та поширюють актуалізовані двосторонніми відносинами ідеали, норми і цінності міжнародних відносин» [59]. Це ефективний засіб самоорганізації системи міжнародних відносин «через формування гнучких, комбінованих та відкритих структур, які оптимізують простір двосторонніх відносин» [60].

Гуманітарне співробітництво кваліфікують також як міжкультурну комунікацію двостороннього рівня, що «спрямована на результативний обмін смислами, цілями, знаннями, цінностями, ідеями в комунікаційному просторі міжнародних відносин» [61].

Як бачимо, усіма підходами до дослідження суті гуманітарного складника двосторонніх відносин передбачено виділення домінанти, через яку формуються механізми функціонування і двосторонніх, і міжнародних відносин. Для українсько-канадських відносин цією домінантою виступає українська діаспора Канади, що набуває статусу системного явища й інтегральної характеристики двосторонніх відносин, яка є джерелом дискурсивної дипломатії у системі двосторонніх відносин наших країн.

Після здобуття Україною незалежності Канада виявляла схвалення демократичних реформ підтримкою вільних та чесних виборів, зміцненням громадянського суспільства і засобів масової інформації, наданням гуманітарної допомоги українцям, що постраждали від агресивної війни Росії.

З 1993 року Канадське агентство міжнародного розвитку фінансує українські проекти, що спрямовані на розвиток системи інфраструктури,

реформування державної служби, відіграючи чи не вирішальну роль в створенні системи підготовки й підвищення кваліфікації державних службовців. Таке співробітництво потребувало нормативно-правового регулювання. Саме тому правовою основою став «Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Канади стосовно канадської програми співробітництва» [62] від 1994 р., згідно з яким гуманітарна допомога – один із напрямків розвитку двосторонніх відносин.

У другій половині 1990-х років Указом тодішнього Президента України Л. Кучми [62] Комісія з адміністративної реформи почала роботу над розробкою конкретних рекомендацій щодо зміни структури українського Уряду. У рамках цієї роботи у лютому 1996 року була організована поїздка до Канади, результатом якої було підписання «Протоколу намірів між Голодержслужбою України та Міжнародним відділом департаменту підготовки та розвитку Комісії державної служби Канади» [64], де було визначено такі напрями співпраці:

- обмін групами задля вивчення досвіду і навчальними місіями;
- планування, організація й проведення семінарів щодо питань державного управління в Україні і розвитку державної служби;
- здійснення досліджень з актуальних проблем державного управління;
- обмін публікаціями та матеріалами з питань державної служби, державного управління та управління кадрами;
- підготовка проектів робочих планів.

Бачимо, що такі заходи щодо реформи системи державного управління у нашій державі визначається потребою поглиблення демократичних перетворень, а це могло забезпечитися через зміну принципів управління кадрами, через розробку й ухвалення нового закону про державну службу, що ним забезпечено її позапартійний характер. Згідно з протоколом, який підписали начальник Голодержслужби України

Г. Леліков та Директор міжнародного відділу департаменту навчання й підготовки Комісії державної служби Канади А. Мішель, було скріплено домовленість щодо набуття означеними національними інституціями статусу координуючих агентств, що зобов'язані проводити зустрічі в Україні та в Канаді задля обговорення конкретних завдань у галузі реформування державної служби в Україні. Заходи, які були реалізовані відповідно до цього протоколу[65], сформували розуміння й напрями перетворень в системі державного управління й державної служби.

Щодо «Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади щодо проєкту реформування управління персоналом у системі державної служби України» [66], то 26 травня 2008 р. підписали Проєкт, що був спрямований на посилення прозорості й відповідальності системи державного управління у нашій державі засобами реформування системи управління персоналом у ЦОВВ України, що відповідає показникам SIGMA/OECD. Проєктом було визначено такі цілі:

- «допомога українській стороні у виробленні стратегії реформування національного законодавства, державної політики та відповідних процедур;
- підтримка інтеграції цілісних та ефективних процедур управління персоналом, які базуватимуться на принципах політичної нейтральності, прозорості, оцінки за результатами та рівності;
- підвищення спроможності Голодержслужби України та кадрових підрозділів ЦОВВ до запровадження оновлених процесів і процедур управління персоналом;
- інституціоналізація програми навчальних тренінгів та обміну досвідом з питань управління персоналом» [67].

Меморандум чітко окреслював внесок Канади, що передбачав такі аспекти:

- «технічну допомогу системі управління персоналом, зокрема й допомогу з боку канадського радника з управління персоналом

Головдержслужбі України на етапі розробки проєкту;

- незалежний моніторинг або оцінку реалізації проєкту; загальну суму внеску у розмірі 4,8 млн канадських доларів» [68].

Внесок України згідно з Меморандумом полягав у фінансовому забезпеченні процесу створення, підтримки й розвитку груп аналізу політики кадровими службами ЦОВВ, що матимуть статус інституційної основи з метою інтеграції канадської технічної допомоги й виконуватимуть функції посередника задля реалізації заходів, що стосуються виконання проєкту в Головдержслужбі й ЦОВВ України. Була досягнута домовленість, що загальна сума внеску України не буде перевищувати 0,9 млн канадських доларів (20 %) від внеску Канади[69]. Фінансування проєкту.

«Реформа управління персоналом на державній службі в Україні» здійснювалося Канадським Агентством з міжнародного розвитку (CIDA) та впроваджувалося Канадським бюро міжнародної освіти (CBIE) у партнерстві з Головдержслужбою, яка в процесі дії Меморандуму отримала нову назву – Національне агентство України з питань державної служби.

Цей Проєкт важливий з огляду на те, що він є результатом двосторонніх відносин наших держав у гуманітарній сфері і забезпечив не лише модернізацію державної служби згідно з демократичними принципами та європейськими стандартами, а також сприяв інтеграції держслужбовців України в управлінський простір інших країн. Це новаторська трансформація системи державного управління.

Інші проєкти в гуманітарній сфері у рамках двостороннього партнерства України з Канадою, стосуються адміністративної реформи, гендерної політики, експертної підтримки врядування, а також питань реформи державного управління і місцевого самоврядування.

З періоду початку військової агресії Росії в Україні проєкти реформ Канади реалізуються здебільшого у рамках міжнародної технічної

допомоги, якою передбачено консолідацію сил зарубіжних донорів задля підтримки реформ і забезпечення демократичної спроможності України. Така підтримка Канади особливо важлива для України.

Окремим напрямом допомоги уряду Канади є гендерні аспекти реформ України. Так, в Україні запроваджено реалізацію проєкту «Голос жінок і лідерство – Україна» [70], який має спрямування на підтримку діяльності й розвитку жіночих організацій та рухів, що сприяють реалізації потенціалу жінок, дівчат та захисту їхніх прав, гендерної рівності.

Варто відзначити, що урядом Канади було виділено у 2018 році 24 млн дол. США для реалізації проєктів щодо підтримки чесних, прозорих законних демократичних виборів в Україні. Це є часткою зобов'язань на суму до 50 млн. дол. США у рік Канади,. Кошти направляються на підтримання соціально-економічних програм, які передбачають формування демократії, підтримання миру й безпеки України. Ці кошти були розподілені у такий спосіб: двостороння допомога розвитку, яка спрямована на підтримку місій спостережень за виборами Президента і Парламенту України в 2019 р.; довгострокові виборчі реформи в Україні; структурні реформи допомоги інклюзивному врядуванню та гендерній інклюзії; участь жінок у виборах; прозорість і чесність виборчих процесів; протидія дезінформації

З метою запобігти негативних впливів російської дезінформації Канада надала пакет підтримки Україні, яка частково була спрямована у невідконтрольні українському уряду райони з метою заохочення жителів мати можливість реалізації демократичних прав голосу[71].

2–4 липня 2019 р. У місті Торонто відбулася Конференція з питань реформ України, на якій було підбито підсумки дій з міжнародної підтримки реформ України. Результатом роботи конференції були визнання «незворотності українських реформ: можливості, ефективність, та результати реформи децентралізації, перспективи вступу України до

Євроатлантичної спільноти, інновації та інвестиції в Україні» [72].

Міністр закордонних справ Канади Х. Фріланд на конференції відзначив: «Україна досягла більшого прогресу у реформах за останні п'ять років, ніж за попередні двадцять» [73].

Уряд Канади прийняв рішення надати Україні допомогу у розмірі понад 45 млн дол. США, а 25 млн дол. США з цієї суми були призначені «на підтримку впровадження інклюзивних та гендерно-орієнтованих реформ в Україні» [74]. Міністр міжнародного розвитку і Міністр у справах жінок та гендерної рівності М. Монсеф відзначили: «Канада лишається довгостроковим партнером України. Завдяки тривалому співробітництву в секторі державного врядування та підтримці посилення гендерної рівності, ми допомагаємо українцям будувати кращу та більш інклюзивну країну» [75].

Презентація «Принципів Торонто» була показом відданості українців на шляху до демократичного майбутнього. Вказані принципи є для канадської сторони цінним орієнтиром щодо визначення гуманітарного складника «двосторонніх відносин та мотивом продовжувати й поглиблювати партнерство у процесі реформ в Україні між громадянським суспільством, приватним сектором та урядом» [76].

Співголови конференції дійшли спільного висновку: «Ми відзначали значний прогрес у сфері децентралізації, в реформі державного управління, охорони здоров'я, освіти та пенсійної реформи, завдяки яким покращилась ефективність надання державних послуг людям, які їх потребують» [77]. Було відзначено, що населення України, що проживає на незаконно окупованих територіях Донбасу і Криму, а також ті українці, які вимушено залишили свої родини й домівки, потребують окремої уваги, тому цей вектор двостороннього гуманітарного співробітництва охарактеризовано як перспективний.

Спільною Заявою співголів за результатами конференції було відзначено, що обидві сторони співпраці «запропонували бачення

інновацій, можливостей та демократії в Україні. ... ми відчували неймовірне партнерство та відданість, залученість та повагу, енергійність та ентузіазм, стійкість та рішучість скористатися досягненнями та реалізувати це майбутнє бачення разом[78].

Отже, гуманітарний напрям програм підтримки Канадою реформ в Україні заснований на демократичних принципах та стандартах, що детермінують основним завданням необхідність завершити модернізацію системи інституту державної служби та державного управління.

3.2. Освітньо-наукове співробітництво України й Канади

На початку другого десятиліття ХХІ століття канадський уряд прийняв низку рішень щодо зменшення перепон задля працевлаштування українців і набуття ними відповідного правового й економічного статусу помешкання. Урядові кола більше уваги приділяють розвиткові багатоаспектної системи українських культурних, громадських, науково-дослідницьких установ і організацій. З-поміж останніх вирізняються Українсько-Канадський дослідно документальний центр у м. Торонто, Канадський інститут українських студій у м. Едмонтоні, а також музеї, українські мистецькі студії та ін.

Співпраця між Україною та Канадою у галузі науки й освіти насичена й інтенсивна. Широко практикують обміни студентами й викладачами між університетами наших країн, створення спільних освітньо-навчальних програм. Так, угоди про співробітництво укладені між Манітобським університетом та Київським національним університетом ім. Т.Шевченка, Карлтонським університетом (м. Оттава) та Інститутом міжнародних відносин, Вінніпезьким університетом та Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут», Технологічним інститутом Британської Колумбії та Тернопільським національним економічним університетом, Альбертським університетом (м.Едмонтон) і Манітобським університетом та Львівським національним університетом ім. Івана Франка.

Українські громадяни здобувають освіту у рамках обміну студентами між Університетом Саскачевану та Чернівецьким Національним університетом, Університетом Ріджайни та Національним Івано-Франківським технічним університетом нафти та газу.

У деяких університетах Канади є кафедри україністики. До прикладу:

- в Альбертському університеті з 1976 р. діє Канадський інститут українських студій;

- в Оттавському університеті у 1993 р. створено кафедру українознавства;
- у Саскачеванському університеті з 1998 р. Функціонує Центр дослідження української спадщини;
- в університетах Торонто та Манітоби утворені кафедри українознавства.

Прикметно, що з 1991 року діє КУПП – Канадсько-Українська парламентська програма, за якою до 30 студентів українських закладів вищої освіти щороку проходять стажування в офісах Парламенту Канади протягом двох місяців. Цю програму фінансує українська діаспора Канади за сприяння Фундації кафедри українських студій.

Також у Канаді з 1975 року такою академічною інституцією є КІУС – Канадський інститут українознавства, що став другим академічним закладам на Заході (після Гарвардського українського науково-дослідного інституту), який спеціалізувався на вивченні історії України, її культури, сучасних реалій.

Після проголошення незалежності України КІУС спрямував свою діяльність на інтеграцію українознавства до північноамериканської й світової науки. Інституція підтримує наукові дослідження, публікує наукові й навчальні матеріали, організовує семінари, лекції й конференції, популяризує й поширює курси з українознавства в коледжах і університетах, надає стипендії. КІУС також активно сприяв поширенню знань і прийнятті України до академічного, політичного, дипломатичного, військового, бізнесового середовища Канади[79].

Прикметно, що першим українським університетом, що здійснив роботу, спрямовану на розвиток наукової школи канадознавства, був Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. У червні 1977 р. При активній участі доцента Чернівецького університету Юрія Макара розпочалася робота, спрямована на укладання угоди. А вже 5 липня 1977 р. було підписано Угоду про співпрацю між Чернівецьким та

Саскачеванським університет, яка діє й у наш час.

Важливими аспектами цієї Угоди були ті, що, по-перше, вона була укладена на засадах співпраці саме у сфері гуманітарно-суспільствознавчих галузей наукового пізнання (української культури й історії України, української мови) [80]; по-друге, незважаючи на специфіку реалій тогочасного ідеологічного протистояння у системі міжнародних відносин, ця Угода базувалася на гуманітарних засадах і принципах. Угода передбачала систематичну взаємодію канадського й українського університетів в освітній, науковій і культурній сферах. Канадська сторона ставила вимогу про обмін студентами, тим паче, що з-поміж студентів Саскачеванського університету було багато канадських українців – нащадків українських іммігрантів, різних етапів еміграції[81].

Після того, як Угоду було підписано, поступово почалася реалізація основних її положень. У 1978 р. до м. Чернівців прибуло десятеро канадських студентів; групою керувала Р. Франко, завідувач кафедри української мови Саскачеванського університету. Проте Чернівецький університет відрядив до Канади викладачів англійської й французької мов з метою підвищення фахового рівня. Такі рішення й дії з боку Чернівецького університету, з одного боку, дещо порушувало передбачені Угодою домовленості щодо обмінів, а, з іншого, уможливили фахове зростання викладачів університету, серед яких були філологи, історики, економісти, математики, фізики[82]. І лише в частині перебудови почалися відрядження наших студентів і аспірантів до Канади.

Угода передбачала, що українська й канадська сторони повинні були обрати для наукових досліджень гуманітарних напрямів спільну тематику, визначати й узгоджувати предметні поля ідеологічними обмеженнями, що були накладені радянським режимом на науковців Чернівецького університету.

У результаті перших науково-дослідницьких стажувань науковців

Чернівецького університету були матеріали для підготовки кандидатських і докторських дисертацій, першими з яких були роботи «Слов'янська еміграція Австро-Угорщини в заселенні та освоєнні канадського Заходу (кінець XIX – початок XX ст.)» О. Сича та «Немарксистська історіографія українського поселення в Канаді» Ю. Макара[83].

У 1980-х роках співпраця між науковцями Чернівецького й Саскачеванського університетів відбувалася у форматі науково-практичних конференцій. Так, у 1984 р. для участі в секції роботи всесоюзної сесії підсумків наукових досліджень, що відбувалися раз на два роки в колишньому СРСР, у Чернівецький університет прибули Ю. Фотій та Л. Беррон із Саскачеванського університету та Б. Медвідський, представник Альбертського університету і Л. Беррон, представник індіанських канадських науковців[84]. У травні 1985 р. У Саскачеванському університеті відбулася наступна конференція, що мала назву «Рання українська еміграція до Канади: погляд з обох боків океану». Ця конференція передувала підготовці до 100-річного ювілею перших поселень українців в Канаді.

У жовтні 1990 р. в Чернівцях відбулася наймасштабніша подія відзначення 100-річного ювілею поселення українців в Канаді – конференція, яку було проведено відповідало до підписаного 18 липня 1990 року «Меморандуму про наукове і культурне співробітництво між Міністерством культури УРСР, Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського Академії наук УРСР та Міністерством культури і багатокультурності провінції Альберта» [85]. Цим документом було визначено, що спільно з «Історичним факультетом Чернівецького державного університету та музеєм під відкритим небом Львова і Чернівців підготують і проведуть музейно-етнографічну конференцію, присвячену еміграції українців до Північної Америки наприкінці 19-го сторіччя»[86]. Конференція мала назву «Еміграція населення

західноукраїнських земель до Північної Америки на рубежі XIX–XX століть. Її роль в освоєнні канадського Заходу». У роботі конференції взяли участь науковці України, Канади й Бразилії. З боку Канади була делегація, яку очолював міністр культури й мультикультуралізму Альберті Д. Мейн. Науковці з Києва, Львова, Чернівців, Оттави, Торонто, Вінніпега, Саскатуну, Едмонтону провели 13 сесійних засідань, на яких обговорили низку питань, що стосуються української історії, історії української діаспори.

Після проголошення незалежності України почали здійснюватися обміни студентів, здобувачів наукових ступенів, викладачів. Набуває нового формату академічна співпраця у галузі народознавчих студій Чернівецького університету, у співпраці з науковим складом Саскачеванського університету. Це насамперед зв'язки з Канадським інститутом українських студій, що при Альбертському університеті, що у своєму розпорядженні мають меморіальні Фонди Ірини і Миколи Суховерських, а також Теодоти й Івана Климів. Ці фонди покривають видатки на навчання й наукову діяльність у Чернівецькому університеті. Фонд Петра Малофія виплачує заохочувальні стипендії студентам Снятинського району Івано-Франківської області, які здобувають освіту на гуманітарних факультетах Чернівецького університету.

У 2005 р. було відкрито Центр канадських студій імені Рамона Гнатишина[87]. Діяльність Центру допомагає поєднувати навчальну й наукову роботу в інституції, що має велику бібліотеку з фондів Саскачеванського університету, Українсько-канадського архіву-музею Альберти, КІУСу, провінційних відділень КУК; є тут також архівні матеріали зі сховищ Канади й України.

Внаслідок наукових контактів як складника двосторонніх відносин України й Канади, зросло визнання наукових здобутків чернівецьких канадознавців, серед яких Ю. Макар, В. Макар, С. Федуняк, С. Рудик, П. Катеринчук, І. Макух-Федоркова, В. Богатирець, Ю. Мартинюк, Т. Лупул,

О. Козачук, Ю.Балицька, І. Патарак, В. Запаранюк, А. Ноголь. «Результати досліджень, спільно з канадськими колегами, формують предметний дослідницький простір наукових конференцій, зорганізованих Центром у 2010 та 2019 рр.» [88].

На відміну від системи вищої освіти України, де діяльність і норми чітко регламентовані законодавством і Міністерством освіти України, «освіта Канади знаходиться у відповідальності локальних органів управління провінції» [89], аспекти вищої освіти є компетенцією лише провінційних законодавчих та виконавчих органів, які є однією з унікальних особливостей канадської конституційної системи. А це значить, що на відміну від України, здобуття освіти в Канаді є повністю децентралізованим, тобто належить, згідно з конституцією, до царини юрисдикції усіх провінцій. Кожна з провінцій має свою особливу систему освіти, своє Міністерство освіти. Консультативним органом є Рада міністрів освіти Канади. Міністри, провінційні голови департаментів об'єднуються та встановлюють стандарти, затверджуючи навчальні предмети й фінансування.

Кожен університет має право встановлювати свої правила, що регульовані законом Міністерства освіти певної провінції. «В деяких провінціях прийнято організовувати навчання окремо для віруючих студентів і тих, які утримуються від самовизначення у цьому питанні» [90].

Університети

У Канаді університетом називають навчальні заклади, що мають право надавати наукові ступені.

До закладів вищої освіти Канади належать суспільні коледжі, коледжі системи CEGEP, університетські коледжі, університети. У Канаді є біля 175 державних та приватних коледжів. В системі професійної освіти є біля 300 тис. здобувачів освіти. Якість навчання регулюється представниками Association of Canadian Community Colleges – асоціації ACCC. Коледжі Канади поділяються на Community Colleges – суспільні, Technical Institutes –

технічні та коледжі системи CEGEP.

Канадські заклади вищої освіти можуть надати дипломи трьох рівнів: бакалавра, магістра, доктора.

Канадські університети отримують чималу кількість державних грантів, а це дає можливість їм забезпечувати освіту на різних курсах однаково якісно, а особливо на програмі бакалаврату. «Більшість закладів створюють об'єднані проекти та працюють сумісно для досягнення загальної мети»[91].

Дипломом початкової вищої освіти є кваліфікація вищої освіти із присвоєнням ступеня бакалавра після трьохрічного навчання. Щоб отримати диплом, необхідно написати й захистити дипломну роботу. Без захисту дипломної роботи випускникові видають не диплом бакалавра, а свідоцтво про проходження повного курсу університету (general degree).

Після отримання бакалаврського диплома здобувач освіти може працювати за спеціальністю і через певний час повернутися в університет для продовження навчання і за два роки отримати ступінь магістра, який є кваліфікацією аспірантського рівня з таких дисциплін: інженерна справа, гуманітарна наука, учительська справа та ін. Для отримання диплома магістра потрібно написати дослідницьку чи практичну дипломну роботу. Диплом магістра дає можливість підготувати й захистити дисертацію на вчене звання доктора.

Дипломом доктора наук є вища аспірантська кваліфікація, яка надає право присвоїти здобувачам освіти ступінь доктора. В Канаді є такі докторські ступені: Phd – доктор філософії, DMus – доктор музики, DLit – доктор літератури, DSc - доктор наук та ін.

Тривалість докторської програми – три роки. Здобувачі освіти відвідують заняття, здійснюють науково-дослідницьку роботу та захищають дисертації. Деякі програми тривають чотири – п'ять років.

Випускники ступеня магістр, доктор можуть працювати на керівних посадах в бізнесі, а також в науковій сфері.

Унікальною пропозицією Канади є можливість отримання за 2 – 3 роки

освіти, що дає право працювати. Це дворічна програма «Diploma», трирічна програма «Advanced diploma» та чотирирічна програма «Degree».

Суб'єкти навчального процесу повинні бути зареєстрованими за такими категоріями: full-time - класичний/повний стаціонар (мінімум 1,5 кредитного бала впродовж семестру), part time – пролонгований/вечірній стаціонар (максимум 1,0 кредитний бал впродовж семестру), вечірня форма здобуття освіти, дистанційна форма навчання[92].

Прикметного, що випускники університетів у середньому отримують зарплату на 50% більше, аніж недипломовані працівники.

Найпопулярнішими напрямками навчання в Канаді є бізнес і економіка, IT-спеціальності 3D-графіка, анімація, інженерні та природничі науки. Затребуваними є спеціальності, що пов'язані із видобутком та переробкою нафти, з охороною довкілля. «Канада також традиційно сильна в туризмі й у готельній сфері, тому що має велику кількість туристичних центрів, куди приїжджають багато туристів» [93].

В Україні є заклади вищої освіти кількох типів:

1) університети – багатогалузеві (класичні, технічні) чи галузеві (профільні, технологічні, педагогічні, фізичного виховання і спорту, гуманітарні, богословські / теологічні, медичні, економічні, юридичні, фармацевтичні, аграрні, мистецькі, культурологічні та ін.). Ці освітні заклади впроваджують освітню діяльність за певними ступенями вищої освіти, проводять наукові дослідження, сприяють поширенню наукових знань і провадять просвітницьку і культурну діяльність;

1) академії, інститути – це галузеві (профільні, технологічні, технічні, педагогічні, богословські / теологічні, медичні, економічні, юридичні, фармацевтичні, аграрні, мистецькі, культурологічні) заклади вищої освіти, які провадять освітню діяльність, що пов'язана із наданням освіти на першому й другому освітніх рівнях за однією або кількома галузями знань, а також проводять наукові дослідження, сприяють поширенню наукових знань;

2) коледжі – заклади вищої освіти чи структурні підрозділи університетів, академій чи інститутів, які провадять освітню діяльність, що пов'язана із здобуттям ступеня бакалавра і / чи молодшого бакалавра, проводять наукові дослідження і / чи творчу мистецьку діяльність. Коледжі мають право забезпечувати здобуття (за умови наявності ліцензії) профільної середньої, професійної та фахової передвищої освіти

Коледжі

Основним завданням канадських коледжів є підготовка професійних кадрів для промисловості та бізнесу.

У *технічних коледжах* студенти за короткий час (2 – 3 роки) одержують сертифікати та професійні дипломи.

Коледжі системи CEGEP (Коледж загального і професійного навчання) переважно діють у франкомовній провінції Квебек. Ці коледжі пропонують дворічні загальноосвітні програми перед вступом до університету чи трирічні програми з метою оволодіння технічними спеціальностями задля працевлаштування у майбутньому.

Суспільні коледжі не дають академічний ступінь, вони функціонують на зразок технікумів, професійних курсів чи курсів підготовки до вступу до університетів. Випускники мають право бути зарахованими на другий курс університетів-партнерів.

Канадські заклади вищої освіти мають статус *додипломних* і *дипломних*, що залежить від законів провінцій. Дипломні заклади вищої освіти – університети, додипломні – коледжі.

Університети Канади входять до AUCC – Асоціації університетів і коледжів. AUCC щорічно перевидає *Directory of Canadian Universities* – офіційний довідник з докладною інформацією про кожен університет.

«В університеті після 3 років навчання надають ступінь бакалавра, тоді за 1-2 роки – магістра, і ще через 4 роки можна стати доктором наук» [94].

У системі вищої освіти Канади є три категорії університетів. Це дослідницькі університети, університети багатопрофільні та університети з

базовим циклом навчання.

Дослідницькими університетами є провідні навчальні заклади Канади, що мають серйозні докторські програми і дають можливість здобуття будь-якого наукового ступеня

Багатопрофільні університети проводять наукові дослідження, надають різні ступені та здійснюють навчання за різними спеціальностями.

Університети з базовим циклом навчання здебільшого надають ступінь бакалавра, а інколи магістра.

Умови вступу

Для вступу у заклад вищої освіти Канади необхідно виконати певні умови, що регламентовані стандартами прийому індивідуально кожним закладом. У системі освіти Канади немає загальнонаціональних вступних іспитів. Проте факультети можуть вимагати скласти вступні іспити з окремих дисциплін. Умовою більшості закладів вищої освіти є успішне закінчення окремих курсів чи мінімальні оцінки під час попереднього навчання. «Прийняття на навчання студентів вимагає від абітурієнта, що йому було 21 рік і щоб мав навчальний потенціал для успішного навчання у вищому навчальному закладі» [95].

Організація навчання

Студенти Канади можуть навчатися відразу на двох спеціальностях без перерви на канікули.

В канадських університетах є свобода вибору курсів навчання. Розклад містить спеціальні позначки, що дають студентам можливість зрозуміти, чи мають вони право обрати певний курс.

«Студент може вибрати базовий курс з будь-якого предмету. Якщо ж він робить великі успіхи з якої-небудь однієї дисципліни, він може пройти поглиблений курс і отримати більш високу ступінь» [96].

Студенти можуть обирати час відвідування лекцій та семінарів, керувати власним розкладом, обирати навчальний план та предмети для вивчення.

Прикметно, що канадська система освіти суворо забороняє списування, за це студенти можуть бути відрахованими. В канадських університетах не практикують перескладання іспитів.

Навчальний рік охоплює два семестри (осінній і зимовий). Навчальний рік починається першого вівторка вересня та закінчується у травні чи в кінці червня. Студенти мають дві екзаменаційні сесії, а також канікули. Деякі заклади вищої освіти мають три семестри.

Мова навчання

Унікальністю системи вищих закладів освіти Канади є можливість вибору мови навчання – це англійська чи французька мови.

В Україні ж мова викладання у закладах вищої освіти – державна. Проте заклад вищої освіти може ухвалити рішення про викладання певних дисциплін англійською чи іншими мовами, для чого утворюють спеціальні групи для іноземних громадян та осіб без громадянства. Заклади вищої освіти при цьому забезпечують вивчення цими особами державної мови окремою навчальною дисципліною[97].

Порівняльний аналіз системи вищої освіти Канади й України дає можливість констатувати, що системи вищої освіти України й Канади мають відмінності, що полягають у тому, що система вищої освіти Канади децентралізована, натомість система вищої освіти України строго регламентована Законами та Положеннями освіти в Україні.

Організація процесу навчання в Україні й Канаді досить подібні, проте в Канаді реально дотримуються принципів вільного вибору студентами навчальних дисциплін. Є відмінності також у процесі вступу до закладів вищої освіти: якщо зовнішнє незалежне оцінювання в Україні є обов'язковим для всіх закладів вищої освіти, то в Канаді майже повна відсутність вступних іспитів.

Отже, в аспекті гуманітарного співробітництва із здобуттям Україною незалежності Канада підтримувала вільні й чесні вибори в Україні, вітала зміцнення інституційної спроможності українського громадянського

суспільства і засобів масової інформації, надавала гуманітарну допомогу українцям, постраждалим від агресивної війни Росії.

Всі ці дії, що реалізуються у проєктах гуманітарної сфери, забезпечуються CIDA – Канадським агентством міжнародного розвитку, офіційною урядовою інституцією Канади, що сприяє країнам, що розвиваються, у бажанні досягти сталого соціального й економічного розвитку, використовуючи інструменти двосторонньої співпраці

Гуманітарний вектор програм підтримки Канади реформ в Україні базується на демократичних стандартах і принципах, що детермінують основним завданням процес модернізації інституту державної служби та системи державного управління.

Україна має чималий досвід співпраці з Канадою у науково-освітній галузі. Зокрема Чернівецький національний університет впродовж багатьох років співпрацює з багатьма закладами вищої освіти Канади.

ВИСНОВКИ

В умовах сьогодення важливу на арені міжнародних відносин важливу роль відіграють відносини між державами у сфері культури, освіти й науки.

Міжнародна діяльність держави, що заснована лише на умовах співпраці у сфері економіки чи аспектів чи оподаткування, – це не конструктивний спосіб визначення шляхів розвитку держав, а тим паче врегулювання конфліктів. У цьому ракурсі провідна роль відведена культурному, науковому й освітньому міждержавним діалогам.

Міжнародні відносини дають можливість за допомогою науки, культури, освіти вирішувати певні політичні й економічні питання. Системна тісна співпраця держав в аспекті проведення культурних, спортивних чи науково-освітніх заходів уможливорює підвищення іміджу країни, а це зумовлює плідну взаємодію між державами, реалізацію наукових проєктів, освітніх обмінів, покращення туристичної індустрії тощо.

Ефективним засобом реалізації міжнародних відносин є створення й функціонування культурно-інформаційних центрів в усіх державах, що з ними встановлено дипломатичні відносини. Діяльність таких центрів покликана просувати національний культурний продукт на міжнародній арені.

Створення мережі культурно-інформаційних центрів можливе об'єднанням інтересів і зусиль державних установ та приватних інституцій, а подекуди й впливових відомих діячів.

Чималу роль у міжнародних відносинах України й Канади відіграють двосторонні угоди у гуманітарній сфері, що регламентують відносини у сфері культури, а також в освітньо-науковій галузі відносин.

Формування і становлення української діаспори Канади протягом чотирьох хвиль зумовило інституціоналізацію у форматі мобілізованої діаспори.

Сучасна українська діаспора в Канаді перебуває на етапі внутрішньої реорганізації, метою якої є самоствердження в канадському соціумі як суб'єкта міжнародних відносин.

Як важливий зовнішньополітичний елемент двосторонніх відносин України й Канади, українська діаспора володіє арсеналом ресурсів задля формування й утвердження позитивного іміджу України, популяризації української культури, зміцнення економічних і політичних зв'язків з Канадою.

Українською діаспорою Канади забезпечено налагодження й розвиток двосторонніх партнерських відносин з часів відновлення незалежності України. Роль української діаспори в Канаді також у сприянні формуванню позитивного іміджу України як демократичної держави, забезпеченні циркуляції об'єктивної інформації про Україну в канадському суспільстві.

Механізми ствердження політичної суб'єктності діаспори українців Канади мають потенціал щодо забезпечення генези моделі двосторонніх відносин України й Канади, що забезпечить у подальшому їх тривалість, еволюцію, конструктивну співпрацю, зважаючи на реалізацію канадського концепту мультикультуралізму.

В аспекті гуманітарного співробітництва із здобуттям Україною незалежності Канада підтримувала вільні й чесні вибори в Україні, вітала зміцнення інституційної спроможності українського громадянського суспільства і засобів масової інформації, надавала гуманітарну допомогу українцям, постраждалим від агресивної війни Росії.

Всі ці дії, що реалізуються у проєктах гуманітарної сфери, забезпечуються CIDA – Канадським агентством міжнародного розвитку, офіційною урядовою інституцією Канади, що сприяє країнам, що розвиваються, у бажанні досягти сталого соціального й економічного розвитку, використовуючи інструменти двосторонньої співпраці

Гуманітарний вектор програм підтримки Канади реформ в Україні

базується на демократичних стандартах і принципах, що детермінують основним завданням процес модернізації інституту державної служби та системи державного управління.

Україна має чималий досвід співпраці з Канадою у науково-освітній галузі. Зокрема Чернівецький національний університет впродовж багатьох років співпрацює з багатьма закладами вищої освіти Канади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2019. Вип. 29. С. 54-65
2. Богатирець В. Канадські українці в умовах багатокультурності: проблема збереження ідентичності у розмаїтті. *Форум*. 2008. № 1 (6). С. 30. С. 28–32
3. Бульбенюк С. С., Луцишин Г. І. Українська діаспора: новітні тенденції впливу на процес національної консолідації. *Вісник ДАКККіМ*. 2013. №1. С. 252-260.
4. Василенко А. М. Етапи розвитку української діаспори в Канаді: історико-правовий аналіз. URL: <http://www.apdp.in.ua/v64/41.pdf>.
5. Відмінності у найкращих системах освіти . Novar – Освіта за кордоном <https://iccnovar.com/blog/de-navchatys-u-kanadi-chy-ssha-vidminnosti-u-najkrashhyh-systemah-osvity/>
6. Воронка Г. Додипломна і післядипломна освіта в Канаді та Великій Британії: плюралізм навчально-освітнього процесу. *Вища школа*. 2005. №4. С.56-60.
7. Глібова, С.О. Діяльність культурних центрів як складова культурної політики Італії. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 117, ч. II. С. 55-60.
8. Голос жінок і лідерство – Україна. URL: https://www.uwf.org.ua/project_activities/womensvoice
9. Гродська Е. Б. Політика культурної дипломатії мовою мистецтва та культури: українська діаспора у сучасній Іспанії. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 86-91.
10. Грачевська Т. О. Діяльність культурно-інформаційних центрів як компонента культурної дипломатії. *Грані*. 2016. № 2 (130). С. 22-31.

11. Дані щодо об'єктів культурних надбань українців в Канаді / укл. І. Ю. Кизим; Світовий конгрес Українців. URL: www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Culture/BilaKnyha.pdf.
12. Договірно-правова база українсько-канадських відносин. URL: http://ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=can
13. Дорожня карта українсько-канадських відносин. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine%D1%81%D0%B0/legal-acts>.
14. Досвід функціонування європейських інститутів культурної дипломатії: висновки для України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1649/> – Назва з екрана.
15. Дубов Д., Дубова С. *Політика культурної дипломатії як механізм реалізації стратегічних комунікацій держави. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 46. С. 62-73.
16. Євтух В. Б. Українці в Канаді. Київ: Будівельник, 1993. 143 с
17. Єщенко, М. Ірена Карпа «Український культурний центр стане тусовочним місцем у серці Парижа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2015/12/15/irena-karpa-to-promote-cultural-diplomacy> . – Назва з екрана.
18. Закон України «Про вищу освіту» – Режим доступу: [https://vk24.ua > regulations and jurisprudence](https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence)
19. Зикун Н. І. Культурна дипломатія у контексті. Вісник мариупольського державного університету. Серія: філологія, 2020. Вип. 22. С. 165-177. 58
20. Іванюк Ю. Центр українських канадійських студій при університеті Манітоби: проекти та виклики Україна – Канада: матеріали I Міжнародного науково-практичного 45 конгресу з канадознавства (21-21 червня 2018 року, м. Луцьк, Україна). Ukraine – Canada: the Materials of the First International Scholarly and Practical Congress on

- Canadian Studies (June 21–24, 2018, Lutsk, Ukraine). Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 245-247.
21. Кабмін затвердив рекомендаційний бренд-бук «*Ukraine Now*»
Урядовий пор-тал. URL: <https://cutt.ly/Obf3chb>
22. Канада виділила понад \$45 млн на реформи в Україні. 4 липня 2019.
URL: <https://rdo.in.ua/news/kanada-vydilyla-ponad-45-mln-na-reformy-v-ukrayini>
23. Канада посилює свою підтримку Україні. 2 липня 2019 року.
Торонто, Онтаріо. Міністерство міжнародних відносин Канади. URL:
https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/highlights-faits/2019/2019-07-02-strengthens_commitment-reinforce_engagement.aspx?lang=ukr&fbclid=IwAR2n14JIP0CRQSxNjzYpDBtK aH808uxuEeWf_qrawqS-qAPcBlenM-9msPk
24. Канадська система освіти ПСИХОЛОГІС
http://psychologis.com.ua/kanadskaya_sistema_obrazovaniya.htm
25. Карпинська Л.О. Сутність та зміст сучасних підходів до формування вчителя-майстра в системі вищої педагогічної освіти Канади кінця ХХ початку ХХІ ст. // Наука і освіта: Науково-практичний журнал ПНЦАПН України, – Одеса, 2004. – №4-5. – С.133-137.
26. Клименко В. Культурна дипломатія : елегантний тандем мистецтва і політики. URL:
<https://www.culturepartnership.eu/ua/article/culturaldiplomacy>
27. Козачук О. *Національне питання у внутрішній політиці США та Канади: порівняльний аналіз: монографія*. Чернівці: Технодрук, 2018. 367 с.
28. Конон Н.Є., Скребнева А.В. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. *Грані*. 2016. № 2 (130). С. 27-32.
29. Кондрашевська Ю. Національно-культурні здобутки українців Канади. Наукові записки Національного університету «*Острозька*

- академія». Серія «Історичні науки». 2015. Випуск 23. С. 204-208.*
30. Конференція з питань реформ в Україні у Торонто. Заява співголів.
10.07.2019. URL: <https://rdo.in.ua/announce/konferenciya-z-pytan-reform-v-ukrayini-u-toronto-zayava-spivgoliv>
31. Коляда О.В., Райчева А.О. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньо-економічних відносин країни. *ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО*. 2018. Випуск 15. С. 225-231.
32. Культурна дипломатія України як відповідь на виклики часу: європейська складова. (Оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами за 2014-2015 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2015/2015_culture2.pdf – Назва з екрана
33. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою: Договірні-правова база в культурно-гуманітарній сфері / Посольство України в Канаді : Офіційний сайт. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/culture>
34. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>
35. Культурна дипломатія: від самопізнання до самопрезентації. Український культурний фонд. URL: <https://cutt.ly/nbjHlhg>.
36. Кучмій, О.П. Використання технологій публічної дипломатії для просування інтересів держави на міжнародній арені (на прикладі Німеччини та Великої Британії) [Текст] / О.П. Кучмій // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип. 78, ч. II. – С. 147-151
37. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>

- 38.Макар О., Білаш Р. Міграційні рухи з Західної України до Західної Канади. *Матеріали спільних конференцій*. Едмонтон. 2002. С. 371–374
- 39.Макар В. Українці Канади та їх роль у відстоюванні української державності. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. Т. 41. С. 11–18.
- 40.Макар В. Канада – від формування до сьогодні. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. Т. 35–36. С.14–23.
- 41.Макар В. *Українські скитальники після Другої світової війни. Зовнішні справи*. Науковий журнал. 2017. № 8. С. 38–41; №. 9. С. 26–30.
- 42.Макар В. Українці в Канаді: до 125-річчя поселення. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. Т. 33–34. С.13–25.
- 43.Макар В. *Українці Канади – неперервний зв'язок із Україною. Зовнішні справи*. Науковий журнал. 2016. № 9. С. 7–11; № 10. С. 40–44.
- 44.Макар В. *Імміграційна політика Канади після Другої світової війни(1945– 1952)*. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Чернівці: Чернівецький університет, 2014. Вип. 702–703. С. 154–158.
- 45.Макар В. *Голодомор 1932-1933 років очима канадських українців*. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2013. Т. 25–26. С.80–86

- 46.Макар В. *Національні інтереси України: лобіювання їх представниками української етнічної групи Канади*. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Чернівці: Чернівецький університет, 2012. Вип. 590– 591. С. 75–80.
- 47.Макар В. *До 120-річчя поселення українців у Канаді*. Зовнішні справи. Науковий журнал. 2011. № 7–8. С. 52–55.
- 48.Макар Ю. Канадознавство в Чернівецькому університеті. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. Т. 41. С. 19–28
- 49.Макар В. *Дебати про незалежність України в канадському парламенті*. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Рута, 2011. Т. 23–24. С. 256–259.
- 50.Макар Ю. *Університети мого життя. Спогади*. Чернівці: Технодрук, 2019. 608 с.
- 51.Марунчак М. Історія українців Канади. У 2-х томах. Вінніпег: накладом Української вільної академії наук в Канаді, 1991. Т. 1. 464 с., Т. 2. 464 с.
- 52.Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади в галузі двосторонніх військових стосунків. Дата підписання: 24.11.1994. Дата набуття чинності для України: 24.11.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_041/conv#Text
- 53.Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади щодо проекту реформування управління персоналом у системі державної служби України. Дата підписання: 26.05.2008 р. Дата набрання чинності для України: 26.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_046#Text
- 54.Михайлюк В. В. Українсько-канадське співробітництво: пріоритети

- XXI століття. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2018. № 5 (246). С. 47-52.
55. Міграційні рухи з західної України до Західної Канади. Матеріали спільних конференцій. Едмонтон: Канадський центр української культури та етнографії, Альбертський університет, 2002. 392 с.
56. Офіційний сайт Посольства України в Канаді. URL:
<https://canada.mfa.gov.ua>
57. Окремі аспекти співробітництва держави із закордонним українством. URL:
https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2013/deyaki_aspekti.
58. Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14054.011.pdf. – Назва з екрана.
59. Паламарчук Н. І., Радецька О. Й. Українська діаспора в Канаді та її внесок у становлення української незалежної держави. Сторінки історії : зб. наук. праць. 2016. Вип. 42. С. 129-137.
60. Паніна І. Культурна дипломатія у стратегії національного брендингу України. Збірник наукових праць. 2021. Випуск 1 (26). С. 49-53.
61. Парчевська, І. Г. Паніна В. В. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». URL:
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yLtTwW4SGd0J:https://jvestniksss.donnu.edu.ua/article/view/8422/8421+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
62. Перепелиця Г. Україна – Канада: становлення та розвиток особливого партнерства. URL:
<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3942>.
63. Петров В. Культурна дипломатія як інструмент протидії гібридним загрозам. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і

- мистецтв. 2019. № 1. С. 186-190.
64. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко К. : НІСД, 2016. 92 с.
65. Про Державну комісію з проведення в Україні адміністративної реформи. Указ Президента України від 7 липня 1997 р. № 620/97.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620/97#Text>
66. Протокол намірів між Голодержслужбою України та міжнародним відділом департаменту підготовки та розвитку Комісії державної служби Канади. Дата підписання: 02.03.1998. Дата набуття чинності: 02.03.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_035#Text
67. Процюк М. Публічна та культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети. Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. Серія «Політичні науки». 2016. Випуск 22. Ч. 2. С. 21-28.
68. Розумна О. Культурна дипломатія України : стан, проблеми, перспективи : аналітична доповідь. Київ, 2016. 53 с.
69. Сербіна Н.Ф., Кучмій О.П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 100 (1). С. 122-131.
70. Серєда К. В., Габро І. В. Соціальні мережі як ефективний інструмент здійснення цифрової дипломатії. Молодий вчений. 2018. № 4, 604-607.
71. Система освіти в Канаді Курси EDUGET
https://www.eduget.com/news/sistema_osviti_v_kanadi-343
72. Ситник Н. І. Зародження українсько-канадської співпраці в сфері вищої освіти. Вісн. Нац. акад. Держ. прикордонної служби України. 2014. Вип. 1. С. 32-46.
73. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=002>.

74. Спільна Декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i>
75. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/124_002.20
76. Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/legal-acts>
77. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. URL <https://cutt.ly/hc1zEdi>
78. Топ-100 найкращих вузів www.timeshighereducation.com World University Rankings 2018
79. Третя міжнародна конференція з питань реформ в Україні. 14 травня 2019. URL: <https://rdo.in.ua/announce/tretya-mizhnarodna-konferenciya-z-pytan-reform-v-ukrayini>
80. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001
81. Українці в Канаді. Україна – історія великого народу : електронне видання. URL: <http://www.litopys.com.ua/diaspora/kanada/ukrayintsiv-kanadi>
82. Чирва А. С. Студентська мобільність в інтернаціоналізаційних процесах сучасної Канади. Народна освіта : електронне фахове видання. Біла Церква, 2009. Вип. № 1 (7). Розд. 5 URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/7/index7.htm>
83. Черник П. П. Україна-Канада: стан та перспективи сучасних міждержавних взаємин. Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 83. С. 403-408.
84. Шамборовський Г., Мусієнко Н. Завдання і можливості культурної дипломатії у розвитку сучасної держави та інститутів громадянського суспільства в Україні (програмний документ).

- Агора. 2016. Випуск 14. С.91- 100.
85. Шевченко, Л. В. Нова публічна дипломатія в контексті публічного управління. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. № 7. С. 209-219.
86. Шемаєва Г. В. Місце культурної дипломатії в міжнародних відносинах. Вісник ХДАК. 2018. Вип. 52, 71-79.
87. Шемаєв О. О., Шемаєва Г. В. Медіатизація культурної дипломатії. URL: <http://dSPACE.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/10723/1/4.pdf>
88. Шеффер Г. Диаспоры в мировой политике. *Диаспоры*. 2003. № 1. С. 162–185
89. Як сприймають Україну в країнах ЄС? : кейси Німеччини, Франції, Італії, Польщі. Київ: Центр «Нова Європа», 2020. 44 с.
90. Ang G., Isar V. R., Mar Ph. Cultural diplomacy: beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy*. 2015. V. 21, 365-381
91. Addis A. Individualism, Communitarianism and the Rights of Ethnic Minorities. *Notre Dame Law Review*. 1992. Vol. 67. Is. 3. P. 615–676.
92. Armstrong J. Mobilized and Proletarian Diasporas. *American Political Science Review*. 1976. Vol. 76. No 2. P. 393–408
93. Bardos A. Public Diplomacy: An Old Art, A new Profession. *Virginia Quarterly Review*. 2001. Summer. URL: http://www.vgranline.org/articles/2001/summer/lardos_public?diplomacy
94. Barghoorn F. C. The Soviet Cultural Offensive. The role of Cultural Diplomacy in Soviet Foreign Policy. Princeton, 1960. 353 p.
95. Berman P. Power and the Idealists. NY: W.W.Norton & Company, 2007. 352 p.
96. Best G. Humanity in Warfare: The Modern History of the International Law of Armed Conflicts. L.: Methuen, 1983. 416 p.
97. Canada-Ukraine relations. URL: http://www.ucc.ca/Section_3/
98. Cassese A. The Human Dimension of International Law. Oxford: Oxford University Press, 2008. 700 p

99. Chandler D. G. The Road to Military Humanitarianism: How the Human Rights NGOs Shaped a New Humanitarian Agenda. *Human Rights Quarterly*. Vol. 23. No. 3. 2001. P. 678–700
100. Cummings Milton C. *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Washington, D. C.: Centre for Arts and Culture, 2003. 15 p. 2011 122-131
101. Elcano Global Presence Index. 2019. URL: <https://cutt.ly/ebjH4WR>
102. Export Development Canada (EDC). URL: <https://www.edc.ca/>
103. Future Brand Country Index 2020. URL: <https://cutt.ly/sbf33gR>.15. Global Soft Power Index 2021 / Brand Finance. URL: <https://cutt.ly/ebjHZh8>
104. Global Affairs Canada. Backgrounder – Canada announces up to \$24 million to support elections, democracy and inclusive governance in Ukraine. URL: <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2018/12/backgrounder--canada-announces-up-to-24-million-to-support-elections-democracy-and-inclusive-governance-in-ukraine.html>
105. Khoma N., Vdovychyn I. Deconstruction of the Welfare State: The Impact of Globalization and Technological Factors. *Revija za socijalnu politiku*. 2020. Vol. 27, No. 3. P. 269–285
106. Kohut Z. E. Two Decades of Scholarship and Service: Report on the Canadian Institute of Ukrainian Studies (1992–2012). *East/West: Journal of Ukrainian Studies*. 2018. Vol 5. No 1. P. 9–37
107. Morgenthau H. J. *Alliances in Theory and Practice. Alliance Policy in the Cold War*. A. Wolfers, ed. Baltimore: Johns Hopkins Press. 1959. P. 185–213
108. Nye J. S. Jr. «Soft power»: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 208 p.
109. Pajtinka E. Cultural diplomacy in the theory and practice of contemporary international relations. *Studies*. 2014. pp. 95–108.

110. Stairs D. Trends in Canadian Foreign Policy Past, Present, and Future. *Behind the Headlines*. 2002. Vol. 59. No. 3. P. 2–7.
111. The Legatum Prosperity Index 2020: a tool for transformation / Legatum Institute. 14th Edition. 2020. 84 p. URL: <https://cutt.ly/KbjH3Le>
112. The Soft Power 30. URL: <https://softpower30.com/20.Ukraine/>
113. Ukraine-Canada Agreements. Ukraine-Canada Relations. Chronology, Agreements, Statistics and Other Information. URL: <http://www.infoukes.com/ukremb/agreem.shtml>
114. Ukraïner. URL: <https://ukraïner.net/>

SUMMARY

In today's conditions, relations between states in the sphere of culture, education and science play an important role in the arena of international relations.

International activity of the state, based only on the conditions of cooperation in the sphere of economy or aspects of taxation, is not a constructive way to determine the ways of development of states, but especially the settlement of conflicts. In this perspective, the leading role is devoted to cultural, scientific and educational interstate dialogue.

International relations provide an opportunity through science, culture, education to solve certain political and economic issues. Systematic close cooperation of states in the aspect of cultural, sports or scientific and educational events makes it possible to improve the image of the country, and this leads to fruitful cooperation between states, the implementation of scientific projects, educational exchanges, the improvement of the tourism industry, etc.

An effective means of realization of international relations is establishment and functioning of cultural and information centers in all states with them established diplomatic relations. The activities of such centers are designed to promote the national cultural product in the international arena.

The establishment of a network of cultural and information centers is possible by combining the interests and efforts of state institutions and private institutions, and sometimes influential well-known figures.

A significant role in international relations between Ukraine and Canada is played by bilateral agreements in the humanitarian sphere, regulating relations in the field of culture, as well as in the educational and scientific sphere of relations. The formation and establishment of the Ukrainian diaspora in Canada during four waves led to institutionalization in the format of the mobilized diaspora.

The modern Ukrainian diaspora in Canada is at the stage of internal reorganization, the purpose of which is self-affirmation in Canadian society as a

subject of international relations.

As an important foreign policy element of bilateral relations between Ukraine and Canada, the Ukrainian diaspora has an arsenal of resources for the formation and establishment of a positive image of Ukraine, promotion of Ukrainian culture, strengthening economic and political ties with Canada.

The Ukrainian diaspora in Canada has ensured the establishment and development of bilateral partnerships since the restoration of Ukraine's independence. The role of the Ukrainian diaspora in Canada is also in promoting the formation of a positive image of Ukraine as a democratic state, ensuring the circulation of objective information about Ukraine in Canadian society.

The mechanisms of asserting the political subjectivity of the Ukrainian diaspora in Canada have the potential to ensure the genesis of the model of bilateral relations between Ukraine and Canada, which will ensure their duration, evolution, constructive cooperation, aiming at the realization of the Canadian concept of multiculturalism.

In terms of humanitarian cooperation with Ukraine's gaining independence, Canada supported free and fair elections in Ukraine, welcomed the strengthening of the institutional capacity of Ukrainian civil society and the media, and provided humanitarian assistance to Ukrainians affected by Russia's aggressive war.

All these actions implemented in humanitarian projects are provided by CIDA, the Canadian International Development Agency, the official government institution in Canada, which promotes developing countries in the desire to achieve sustainable social and economic development using the tools of bilateral cooperation

Humanitarian vector of Canada's reform support programmes in Ukraine is based on democratic standards and principles that determine the main task of modernizing the institute of civil service and public administration.

Ukraine has considerable experience of cooperation with Canada in the scientific and educational sphere. In particular, Chernivtsi National University has been cooperating with many institutions of higher education in Canada for many

years.

International activity of the state, based only on conditions of cooperation in the field of economics or aspects of taxation is not a constructive way of determining the ways of development of states, and even more so settlement of conflicts. In this perspective, the leading role is assigned to the balls to dialogue, scientific and educational interstate.

International relations provide an opportunity through science, culture, education to address certain political and economic issues. Systematic close cooperation of states in the aspect of cultural, sports or scientific and educational events make it possible to improve the image of countries, and this leads to fruitful cooperation between states, realization of scientific projects, educational exchanges, improvement of the tourism industry etc.

An effective means of realization of international relations is creation and the functioning of cultural and information centers in all states where they established diplomatic relations. Activities of such centers designed to promote national cultural products on the international arena. Creation of a network of cultural and information centers possible the unification of interests and efforts of state institutions and private institutions, and sometimes and influential figures known.